

INNSYN

1/2013

Tidsskrift for misjonsstrategisk
informasjon og debatt

Fjellhaug
internasjonale
Høgskole

Utgitt av Fjellhaug Internasjonale Høgskole
Sinsenveien 15, N-0572 Oslo
Tlf 23 23 24 00. Telefaks 23 23 24 10
Bankgiro: 8220.02.90549

Redaktør: Arne Redse
Redaksjonsråd: Kjell Jaren og Hans Aage Gravaas
Sekretær: Ingar T. Hauge

Innhold

Arne Redse	Redaksjonelt	2
Arne Helge Teigen	Limited Atonement – døde Jesus bare for de som blir frelst?	5
NLMs hovedstyre	En tvetydig livssynsstat – kommentar til Stålsettsutvalgets utredning	16
Birger Løvlie	Det livssynsåpne samfunn – synspunkt på Stålsettsutvalgets utredning	20
Arne Redse	Dei kristne grunnverdiane	26
Steinar Dimmen	European Leadership Forum	33
Arne Redse	Kontekstualisering – praktisk talt	40

Redaksjonelt

Dette nummeret av *Innsyn* er ikkje lagt opp som noko temanummer. Det er likevel mogeleg å sjå ein samanheng mellom fleire av artiklane.

I første artikkelen finst det ingen trådar til dei andre. Arne Helge Teigen tek føre seg eit spesielt lærepunkt som den nykalvinistiske bølga i USA frimodig promoterer, og som via internett synest å ha vunne ein visst innpass også her på berget. Det dreier seg om det ein omtalar som læra om «limited atonement». Jesus døde berre for dei som vert frelste, dei utvalde, heiter det. Teigen tek eit oppgjær med denne tenkinga slik vi finn den hos den reformert-baptistiske dogmatikeren Wayne Grudem. Han nyttar i den samanhengen ein annan amerikansk reformert-baptistisk teolog, Millard J. Erickson, som opponent mot Grudem. Teigen meiner at Grudem lar eksegesen av dei aktuelle bibeltekstene om Kristi soningsverk bli overstyrt av den kalvinske læra om den doble predestinasjonen.

Dei tre følgjande artiklane dreier seg om staten og samfunnsverdiar med utgangspunkt i Stålsettutvalet si utgreiing «Det livssynsåpne samfunn» (NOU 2013:1). Den første av dei tre artiklane er ein uttale som hovudstyret i NLM la fram som kommentar til utgreiinga – vedteken i møtet 8.-9. februar. Utdrag av uttalen stod å lese i *Utsyn* nr 4-2013, 22. februar.

Hovudstyret kommenterer oppsummerande: «Vår hovedinnvending mot utredningen er at Stålsettutvalget beklageligvis legger opp til at staten skal gi økonomisk støtte delvis ut fra ideologiske kriterier. Når spesifikke kriterier for statens tildeling av økonomisk støtte fremlegges, ser vi konturene av en politikk som truer åndsfriheten og går i totalitær retning.»

Hovudstyret grip så primært tak i tre konkrete saker. Dei to siste vedrører NLM i vesentleg grad: (1) statsstøtta (eigentleg kyrkjeskattrefusjonen) til trus-samfunna, (2) statsstøtta til barne- og ungdomsorganisasjonar, og (3) statsstøtta til dei kristne friskulane.

Første saka rammar ikkje NLM, sidan NLM (enno) ikkje er registrert som kyrkjesamfunn og derfor ikkje (enno) tek imot kyrkjeskattrefusjon. Når det gjeld statsstøtta til NLM-Ung, vil eit eventuelt bortfall av denne ramme ganske tungt.

Eit eventuelt bortfall av statsstøtta til friskulane vil ramme enno tyngre. Dei vil ikkje kunne overleve.

Eit viktig spørsmål som uttalen frå hovudstyret rører ved både innleiingsvis og i siste avsnittet, er kor «stor» staten bør vere – kva bør staten rekne som sine saker. Først heiter det i uttalen at «... vi gleder oss over at utvalgets flertall ønsker en 'aktivt støttende tros- og livssynspolitikk'.» Så les vi i slutten av dokumentet at ein likevel ser på ei eventuell fjerning av «statsstøtta» til trussamfunna som «... mer i pakt med åndsfriheten og en klassisk forståelse av toleranse enn en praksis som betyr at staten bruker økonomiske maktmidler for å styre ideologien i et trossamfunn.»

I den neste artikkelen (også denne om NOU 2013:1), argumenterer dosent Birger Løvlie ved Høgskulen i Volda for at det som hovudstyret med ein smule skepsis kallar «Den store staten» (og «en aktivt støttende stat») bør innskrenke religionspolitikken i samsvar med ei sjølvforståing som ein *passiv* men *positiv* stat. Løvlie skriv: «Når utvalget så tydelig uttrykker at det støtter avviklingen av statskirkeordningen, er det noe naivt å satse på at refusjonsordningen [refusjonen av kyrkjeskatten] skal fortsette. I alle fall er det lettsindig å tro at framtidig støtte vil bli gitt uten reservasjoner. Det er i så måte tankevekkende at et knapt flertall ville nekte statlig tilskudd (egentlig skatterefusjon) til trossamfunn som utelukker kvinner fra styringsstrukturen.»

Løvlie antar at den dagen Den norske kyrkja utgjer mindre enn halvparten av folket, vert det slutt på finansieringa av kyrkja gjennom skatten. Det kan ta ca. 25 år dersom medlemstalet minkar i den takta vi har sett dei seinare åra. Då vil det med andre ord ikkje lenger vere aktuelt å registrere NLM som kyrkjesamfunn hos fylkesmannen i Oslo. For utan kyrkjeskatt vert det heller ingen kyrkjeskatt å refundere – og altså inga såkalla «statsstøtte» til trussamfunna. Og er ikkje det like greitt? Som Løvlie skriv: «Personlig skulle jeg gjerne ha sett at alle kirkesamfunn gikk inn for å avvikle all kirkeskatt, for å utfordre sine medlemmer til større ansvar.»

Støtta til dei religiøse ungdomsorganisasjonar og dei kristne skulane tek ikkje Løvlie opp. Men når det gjeld friskulane vil ein også her kunne snakke om statsstøtta som refusjon av betalt «skuleskatt». Dei som sender barna sine til friskular betaler skatt som alle andre, men avlastar det offentlege skule-systemet.

Deretter følgjer ein artikkel av underteikna – om dei kristne grunnverdiane. Når det heiter i § 2 i grunnlova at «Værdigrundlaget forbliver vor kristne og

humanistiske Arv», vert det interessant å spørje kva for verdiar denne arven består av. Kva for verdiar inkluderer vi i omgrepet *dei kristne grunnverdiane*? Viss ein ønskjer at dei kristne grunnverdiane skal prege samfunnet og lovgjevinga, må ein kunne gjere greie for kva for verdiar ein primært siktar til som kristne grunnverdiar.

Så følgjer ein artikkel av tidlegare Bolivia-misjonær og forkynnar Steinar Dimmen om innsikter tileigna på ein årleg konferanse i Budapest, som vert omtala som European Leadership Forum. Det deier seg i hovudsak om kontekstualisering av den kristne budskapet inn i den postkristne vestlege kulturen. Dimmen deltok på konferansen i 2011.

Den siste artikkelen, av underteikna, er ein presentasjon av ei praktisk metode for kontekstualisering av den kristne budskapet til kontekster der den ikkje før er forkynt. Ikkje minst i misjonssamanheng er det høgst aktuelt å kunne meistre visse praktiske grep for ei god kontekstualisering.

Rektor ved FiH, og medlem av *Innsyn*-redaksjonen, Hans Aage Gravaas, avslutta nyleg tenesta si på Fjellhaug og har gått inn i stillinga som generalsekretær i Stefanusalliansen. Vi takkar Hans Aage for eit aktivt, kreativt og konstruktivt engasjement for *Innsyn*. Vi ønskjer den nye rektoren, Ketil Jensen, velkomen i redaksjonen frå og med neste nummer.

Arne Redse

Limited Atonement – døde Jesus bare for de som blir frelst? – til belysning av et sentralt lærepunkt i nykalvinismen

Arne Helge Teigen
Førsteamanuensis i systematisk teologi ved FiH

Innledning

I marsnummeret 2009 presenterte *Time Magazine* ti retninger som har betydelig innflytelse i vår tid.¹ Blant disse nevnes den såkalte nykalvinismen. Det er ganske sensasjonelt at en kristen bevegelse trekkes frem på denne måten i et så renommert blad som *Time*. I seg selv viser dette at nykalvinismen er en betydningsfull bevegelse. Dette bekreftes av oppmerksomhet også fra annet hold. Kort tid etter oppslaget i *Time* ble det trykt en artikkel om nykalvinismen i *Christianity Today* («John Calvin: Comeback Kid»)². Før dette hadde journalisten Collin Hansen foretatt en undersøkelse av retningen, og skrevet boken *Young, Restless, Reformed: A Journalist's Journey with the New Calvinists*.³ Hansen forteller om unge mennesker som søker kunnskap om den kristne tro i menigheter som målbærer kalvinsk teologi. Bevegelsen er ikke entydig. «Beyond a Reformed superstructure, though, you'll find an eclectic doctrinal mix and match,» heter det i en beskrivelse av retningen.⁴

Nykalvinismen har i senere år fått nedslag også i Norge. Stadig flere spør hva slags retning dette er. Etter hvert som man stifter bekjentskap med den oppdager man at den er annerledes enn andre bevegelser som har kommet fra USA de siste årene. Nykalvinismen er hverken karismatisk, eller representativ for amerikansk kirkeveksttenkning. Bevegelsen slår først og

---

¹ www.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,1884779_1884782_1884760,00.html

² www.christianitytoday.com/ct/2009/september/14.27.html

³ Collin Hansen; *Young, Restless, Reformed: A Journalist's Journey with the New Calvinists*, Crossway/Good News Publishers 2008.

⁴ Nykalvinismen eksponeres på nettsteder som www.thegospelcoalition.org og <http://www.monergism.com/>.

fremst inn blant unge, men i noen grad også blant eldre kristne. De hovedsynspunkter som absorberes preges tydelig av reformert teologi, og de ivrigste tilhengerne legger ikke skjul på at de definerer seg som konservative kalvinske kristne. De tiltrekkes av nykalvinismens konservative bibelsyn, og av den logiske helhet som preger den kalvinske teologien. Spørsmålene trenger seg på. Hva slags bevegelse er dette?

Oppslagene som vi har henvist til, kan gi inntrykk av at den nykalvinske bevegelse er et helt nytt fenomen. Dette er imidlertid ikke riktig forstått. Snarere har vi å gjøre med en økende tilslutning til en bestemt hovedretning innen det store kirkesamfunnet Southern Baptists (Sørstatsbaptistene), nemlig den såkalte Five Points Calvinism (fempunktskalvinismen). Denne retningen har lang tradisjon hos Sørstatsbaptistene, og har altså fått bemerkelsesverdig fremgang særlig de siste ti årene. For å opprettholde et noenlunde balansert bilde av det som skjer, er det derfor viktig å være klar over at Five Points-kalvinistene ikke er enerådende i dette kirkesamfunnet. Dette fremgår blant annet av debattboken *Calvinism: A Southern Baptist Dialogue*, redigert av E. Ray Clendenen, Brad J. Waggoner.⁵ Her presenteres artikler der man på broderlig måte setter fokus på teologiske forskjeller blant sørstatsbaptistene.

Nykalvinismen søker ellers tilknytning til den reformerte tradisjon via puritanismen og den eldre amerikanske vekkelsesbevegelse. Dens tilhengere inspireres av teologer og forkynnere som Jonathan Edwards, Charles Spurgeon og Martyn Lloyd-Jones. Bevegelsens nålevende ledere er dyktige og høyt skolerte teologer og pastorer, som for tiden høster frukter av et teologisk og pastoralt arbeid som har pågått siden 1980-tallet.⁶ En av de mest innflytelsesrike premissleverandører er dogmatikeren Wayne Grudem.⁷ Man viser gjerne til utbredelsen av hans store dogmatikk når en skal peke på en av kildene til den nykalvinske bevegelse.⁸ Skal man få en viss forståelse av den teologi som preger denne bevegelsen er derfor Grudems forfatterskap et godt valg.⁹

For å gi et bidrag til innsikt i nykalvinismen skal vi her se nærmere på Grudems lære om forsoningen. Denne er representativ for fempunktskalvinismen, og dessuten egnet til å tydeliggjøre enkelte særegne sider ved den nykalvinske teologien. Fokus nettopp på læren om forsoningen gir oss også mulighet til å forstå visse læremessige forskjeller innen kretser av

⁵ B&H Publishing Dialogum, Nashville, Tennessee 2008.

⁶ Her nevnes Richard A. Mohler, Jon Piper, John McArthur, Paul Washer, Mark Driscoll og Kevin DeYoung.

⁷ Grudem er født i 1948. Han er professor i teologi og Bibelstudier ved Phoenix Seminary, Arizona.

⁸ Wayne Grudem. *Systematic Theology: An Introduction to Biblical Doctrine*. Grand Rapids: Zondervan, 1994.

⁹ "The publication and explosive success of Wayne Grudem's *Systematic Theology*".

<http://www.challies.com/articles/where-did-the-new-calvinism-come-from>.

reformerte baptister i USA. For at disse skal fremstå med en viss tydelighet, vil jeg her la Grudem's forsoningslære utfordres av en annen betydelig reformert baptistisk teolog, nemlig Millard J. Erickson.¹⁰ Han doserer en forsoningslære som er representativ for baptister som distanserer seg noe fra fempunktskalvinismens forsoningslære.

Forskjell og likhet mellom Erickson og Grudem kan kort skisseres på følgende måte: I samsvar med klassisk reformert lære om dobbel predestinasjon lærer Grudem såkalt Limited Atonement (begrenset forsoning). Dette betyr at han lærer at Jesus led en stedfortredende død som kun gjelder for dem som er forutbestemt til frelse, ikke for dem som er forutbestemt til å gå fortapt. Erickson lærer på sin side at Jesus døde for alle mennesker, både de som blir frelst, og de som går fortapt.

Etter å ha gitt et lite teologihistorisk tilbakeblikk som forklarer fempunktskalvinismen i grove trekk, vil jeg altså presentere og Grudem og Ericksons syn. Fremstillingen vil bære preg av at det først og fremst er Grudem's forsoningsteologi jeg ønsker å belyse. Ericksons synspunkter benyttes først og fremst fordi de leverer argumenter mot læren om Limited Atonement. Avslutningsvis vil fremstillingen derfor preges av at Grudem's synspunkter evalueres med utgangspunkt i Ericksons kritikk av læren om Limited Atonement.

Historisk bakgrunn

Læren om Limited Atonement er, som vi forstår, ingen ny teologisk oppfinnelse. Grudem's forsoningslære blir derfor ikke oppfattet som kontroversiell blant sørstatsbaptistene. Sammen med andre kalvinister kjemper Grudem likevel med et problem, nemlig at ingen har maktet å påvise at Jean Calvin selv lærte Limited Atonement. De som forsvarer dogmet hevder likevel at dette er en nødvendig konsekvens av grunnleggende forutsetninger i Calvins teologi, og selv om de ikke kan identifisere det hos lærefaderen selv, finner de det i teologgenerasjonen etter Calvin, og i dokumenter og bekjennelser som tidlig definerte den kalvinske tro. I *Canons of Dordrecht*, 1618-19, presenteres læren om Limited Atonement med følgende ord:

...it was God's will that Christ through the blood of the cross (by which he confirmed the new covenant) should effectively redeem from every people, tribe, nation, and language

---

¹⁰ "The publication and explosive success of Wayne Grudem's *Systematic Theology*".
<http://www.challies.com/articles/where-did-the-new-calvinism-come-from>.

all those and only those who were chosen from eternity to salvation and given to him by the Father.

Likeså leser vi følgende i *Westminster Confession of Faith* fra 1646, kap. 3 § 6: «...neither are any other redeemed by Christ, effectually called, justified, adopted, sanctified, and saved, but the elect only.»

Læren om Limited Atonement ble særlig klargjort av den britiske teolog og statsmannen John Owen (1616-1683). Han regnes for å være en av kalvinismens fremste teologiske tenkere. Det er særlig han som har lagt på bordet de standardargumentene for Limited Atonement som brukes også i vår tid. Hvordan kan man si at Jesus døde for alle mennesker og samtidig hevde at de som ikke tror går fortapt, spør Owen. Tenker man slik, må jo konsekvensen bli at Gud straffer synden to ganger. Først straffes Jesus som menneskenes stedfortreder. Dernest straffes de som ikke tror for de synder som Jesus allerede har sonet for. Går mennesker fortapt på grunn av sin vantro, spør Owen videre. Hevder man det, kommer man i konflikt med påstanden om at Jesus har sonet all synd. Da blir nemlig vantroen en synd som soningen ikke gjelder for.¹¹

Owens argumentasjon viser hvordan begrunnelsen for Limited Atonement preges av en logisk nødvendighetstenkning som er bestemt av det vi kan kalle den reformerte teologiens fundamentaldogmer, nemlig læren om menneskets totale syndeforderv, og læren om dobbel predestinasjon. Dogmatikeren Charles Hodges er representativ i så måte. Jesu død må, med logisk nødvendighet, bare gjelde dem som er forutbestemt til frelse, hevder han:

If God from eternity determined to save one portion of the human race and not the other, it seems to be a contradiction to say that the plan of salvation had equal reference to both portions that the Father sent his Son to die for those whom He had predetermined not to save ....¹²

Læren om Limited Atonement er altså bestemt av andre mer fundamentale læresetninger. Skal vi forstå hvordan kalvinister tenker om dette dogmet, må vi derfor se nærmere på den teologiske rammen det settes inn i. Vi vil gjøre dette i det følgende, ved å ta utgangspunkt i synoden i Dordrecht (1618-1619), da

---

¹¹ Owens argumenter kommer til uttrykk i skriftet; *The Death of Death in the Death of Christ*, London, Banner of Truth 1959. En eldre utgave av boken ligger tilgjengelig på google book, under følgende adresse: http://books.google.no/books?id=vTo-AAAACAAJ&printsec=frontcover&dq=John+Owen+the+death+of+death&hl=no&sa=X&ei=c_9jUeHxJ_PP4Q_SX84CgBw&ved=0CD0Q6AEwAQ#v=onepage&q=John%20Owen%20the%20death%20of%20death&f=false

¹² Charles Hodges: *Systematic Theology*, Grand Rapids, Eerdmans 1952, 548.

det såkalte *Canon of Dordrecht* ble til. I dette dokumentet formuleres kalvinismens fem hovedpunkter for første gang.

Canon of Dordrecht ble til som følge av et læreoppgjør i den reformerte kirke i Holland. Dokumentet var svar på et initiativ fra de såkalte arminianerne, tilhengere av den hollandske predikanten Jakob Arminius (1560-1609). Etter Arminius' død sendte arminianernes ledere et teologisk dokument til myndighetene i Holland. Dette inneholdt fem trosartikler som man ønsket aksept for: 1. Guds forutbestemmelse til frelse er betinget, ikke absolutt. 2. Forsoningen er, ifølge Guds intensjon, universell. 3. Mennesket kan ikke ved egen kraft skape frelsende tro, men må ha Guds hjelp for å tro. 4. Selv om Guds nåde er den nødvendige forutsetningen for omvendelse og nytt liv, virker ikke nåden på uimotståelig måte. 5. Den troende er i stand til å motstå synd, men kan likevel falle ut av nåden.

For arminianerne var en såkalt synergistisk forståelse av omvendelsen viktig. De hevdet derfor at Gud gir mennesker hjelp i frelsestilegnelsen, men at det til syvende og sist er menneskets som avgjør om et det skal ta i mot eller avvise frelsen. Med dette synspunktet ble de stående i motsetningsforhold til den strenge kalvinske monergismen. Ifølge denne, er det nemlig Gud alene som omvender dem han har forutbestemt til frelse. Etter en tid med teologisk debatt utviklet arminianernes motstandere fem artikler. Disse ble formulert i direkte motsetning til arminianernes artikler, og det er disse som senere er kjent som «The Five Points of Calvinism». Før vi ser nærmere på Grudem's oppfatning, vil jeg skissere disse punktene kort: De samles i forkortelsen TULIP, som viser til uttrykkene; Total Depravity (totalt syndeforderv), Unconditional Election (ubetinget utvelgelse til frelse), Limited Atonement (begrenset frelse), Irresistible Grace (uimotståelig nåde), Perseverance of the Saints (de som er omvendt kan ikke falle fra).

Wayne Grudem's posisjon

Vi skal i det følgende se nærmere på de tre første punktene i det kalvinske fempunktssystemet. Det vil gi en viss forutsetning for å forstå hvorfor Grudem og Erickson kommer til forskjellige oppfatninger om forsoningens gyldighet. La oss starte med det første punktet, læren om totalt syndeforderv. Erickson påpeker at kalvinistene i denne saken fordeler seg på to hovedoppfatninger. Noen hevder at Adam i sitt fall var menneskeslektens stedfortreder og at synden derfor legges på alle mennesker som såkalt arveskyld. Andre viderefører Augustins oppfatning, og hevder at hele menneskeheten var

preeksistent til stede i Adam, og derfor tok del i hans fall.¹³ Begge synspunkter fører til det samme, hevder Erickson, nemlig en lære om totalt syndeforderv som utelukker at mennesket er i stand til å søke Gud. Både Erickson og Grudem slutter seg til en slik oppfatning. Grudem gir uttrykk for sitt syn på følgende måte:

In our actions we are totally unable to do spiritual good before God (...) Not only do we as sinners lack any spiritual good in ourselves, but we also lack the ability to do anything that will in itself please God and the ability to come to God in our own strength.¹⁴

Læren om det totale syndefordervet stilles så i korrelasjon til det neste dogmet i fempunktssystemet, nemlig læren om Guds suverenitet og utvelgelse. Ifølge dette punktet har Gud fritt valgt dem han vil frelse, uten at det foreligger noen forutsetninger hos disse som tilsier at de skulle bli foretrukket. På tilsvarende måte har Gud forutbestemt til fortapelse.

Grudem gjør oppmerksom på at det blant kalvinister er forskjellige oppfatninger om når Guds doble valg fant sted. Det har ført til to former for såkalt lapsarianisme (av lapsus – fall). De som slutter seg til supra-lapsarianismen lærer at Guds valg til frelse eller fordømme fant sted før menneskene ble skapt. Deretter skal Gud ha bestemt å skape mennesker både til frelse og forkastelse, for så å bestemme at både de utvalgte og de forkastede skulle rammes av syndefallet. Til sist kommer så Guds bestemmelse om at frelsen kun skal gjelde for de utvalgte, ikke for de som er forutbestemt til å gå fortapt.

Såkalte infra-lapsarianere har en noe annerledes oppfatning. De lærer at Gud først bestemte å skape mennesker, at han deretter bestemte å tillate syndefallet, før han så bestemte å frelse noen fra syndefallets følger og forkaste andre. I det sistnevnte systemet plasseres altså Guds utvelgelse og forkastelse etter fallet, mens det i det første forutsettes at forutbestemmelsen skjedde før skapelsen. Konsekvensen av de to synene blir imidlertid den samme. Både supra og infra-lapsarianere hevder at den logiske konsekvensen av dobbel predestinasjon er at Jesus soning bare gjelder for de som er utvalgt til frelse. Begge utgangspunkt fører med logisk nødvendighet til det tredje punktet i fempunktssystemet, nemlig læren om Limited Atonement.¹⁵

---

¹³Alle var, "actually present in Adam germinally or seminally, so that we did in fact sin". Erickson 915.

¹⁴Grudem 497.

¹⁵Grudem 679, fotnote 12.

Grudem vil ikke identifisere seg hverken med infra- eller supra-lapsarianismen. I stedet velger han en noe mer forsiktig posisjon.¹⁶ Han ønsker å være skriftbasert dogmatiker, og påpeker at det ikke er bibelsk materiale som gir grunnlag for å ta stilling til spørsmålet om når og hvordan Gud tok sine bestemmelser i forbindelse med skapelse og fall. Man ender i spekulasjon om saken, fordi man ikke kan tilordne Guds tanker i henhold til tiden, poengterer han. Han påpeker likevel at hverken supra eller infra-lapsarianere egentlig vil forstå den nevnte rekkefølge i tidens kategori. Det dreier seg om en logisk og saklig rekkefølge, bestemt og forstått i tidløst årsak og virkningsforhold. Selv nøyer Grudem seg med å si at utvelgelsen er Guds uavhengige og suverene valg:

Election is simply God's sovereign choice - he 'destined us to his son' ... God chose us simply because he decided to bestow his love upon us. It was not because of any foreseen faith or foreseen merit in us.¹⁷

Som en logisk følge av at Gud utvalgte noen til frelse, har Gud ifølge Grudem, forkastet dem han ikke har bestemt til frelse. På dette grunnlag utvikler han sin lære om forkastelsen. Grudem presiserer i den forbindelse at frelsen ikke engang skal foreligge som en mulighet for de som er forkastet:

When we understand election as God's sovereign choice of some persons to be saved, then there is necessary another aspect of that choice, namely, God's sovereign decision to pass over others and not to save them. This decision of God in eternity past is called reprobation. Reprobation is the sovereign decision of God before creation to pass over some persons, in sorrow deciding not to save them, and to punish them for their sins, and thereby to manifest his justice.¹⁸

Spørsmålet er så om Grudem med det han her skriver i virkeligheten fremstår som supra-lapsarianer. Dersom Guds forkastelse følger logisk av at han først valgte noen til frelse, og dersom dette skjedde «in eternity past» og «before creation,» tenker han i alle fall ut fra samme forutsetning som supra-lapsarianismen. Resultatet er i alle fall at han, som følge av sin forståelse av de to første punktene i det kalvinske fempunktssystemet, argumenterer sterkt for at Jesu soningsdød bare gjelder for dem som fra evighet av er forutbestemt til frelse. Grudem's lære om forsoningens gyldighet blir dermed overstyrt av

¹⁶ Grudem 679 – 670, fotnote 12.

¹⁷ Grudem 679.

¹⁸ Grudem 685.

hans lære om dobbel predestinasjon. I likhet blant annet med Owen fører Grudem frem det han mener er logisk tvingende argumenter for dette. Gud vil bare frelse noen, de andre forkastes, ergo må det sies at Jesus bare døde for noen.

Grudems behandling av de to påfølgende punktene i det kalvinske fempunktssystemet skal bare nevnes her. Hans fremstilling er også her logisk kalvinsk. De aktuelle lærepunktene utledes som angivelig nødvendige følger av læren om ubetinget utvelgelse og dobbel predestinasjon. Når det gjelder de utvalgte, er nåden uimotståelig, skriver Grudem. Jesus har sonet for dem, og Gud kommer derfor til å bevege dem til å ta imot frelsen. Å mene noe annet ville være å sette spørsmål ved Guds allmakt.¹⁹ Ifølge det femte punktet kan ikke de som først er frelst falle fra. For Grudem og andre fempunktskalvinister er også dette dogmet sikret i læren om Guds allmakt og forutbestemmelse.²⁰

Grudems eksegetiske argumentasjon

Før vi går videre til Erickson skal vi kort skissere Grudems eksegetiske argumentasjon for Limited Atonement.²¹ Grudem ønsker selvsagt å forankre sin lære i Skriften, og fører frem en rekke bibelord som han mener viser at Jesu forsoning kun gjelder et utvalg mennesker. Det vises for eksempel til Matt 1,21, der det står skrevet at Jesus skal frelse sitt folk fra deres synder. Likeledes til Joh 10,11 og 15, der Jesus sier han er den gode hyrde som gir sitt liv for fårene. Fårene er jo bare de som tror, påpeker Grudem. Det er altså bare disse Jesus sier han gir sitt liv for. I Joh 15,13. sier Jesus på tilsvarende måte at han gir livet for sine venner. I Apg 20,28 står det at «Jesus kjøpte menigheten med sitt blod.» Grudem argumenterer også med utgangspunkt i Jesu yppersteprestelige gjerning, hvor Jesus går i forbønn for dem som tror på ham (Joh 17,9 og 24). Videre viser han til Matt 20,28 og Mark 10,45, der det står at Jesus gir sitt liv som en løsepenge for mange. "Mange" skal bety noen, ikke alle, mener Grudem.

Med utgangspunkt i disse bibelordene styrker Grudem sin argumentasjon for Limited Atonement. Det kan likevel reises spørsmål om hans eksegesi er holdbar. For meg ser det ut til at Grudems tolkning bestemmes av fempunktskalvinismens logikk, slik denne ble påpekt ovenfor. Når Jesus sier at han gir sitt liv for fårene, for sitt folk, eller for dem som tror, er dette ifølge

¹⁹ Til læren om uimotståelig nåde, se Grudem, 700.

²⁰ Grudem behandler saken under følgende overskrift; "Only Those Who persevere to the end have been truly born again". Ibid 792.

²¹ Grudem 595f.

Grudem eksklusivt ment. Det må, med logisk nødvendighet, bety at noen er forkastet fra evighet av, og at forsoning ikke gjelder dem. Vi skal komme tilbake til en vurdering av den logiske holdbarheten i dette resonnementet nedenfor, når vi ser nærmere på Ericksons posisjon.

Ericksons kritikk av Limited Atonement

Erickson betraktes som moderat kalvinist. Han lærer stedfortredende soning i likhet med Grudem, men følger altså ikke den strengt kalvinske lære om Limited Atonement. Erickson definerer seg ellers som «sublapsarian.» Dermed har han en oppfatning som er vesentlig forskjellig både fra supra og infra-lapsarianismen. Ifølge Erickson kommer Guds bestemmelse om å skape mennesker først, deretter bestemmelsen om å tillate fallet. Så følger bestemmelsen om å etablere en frelse som er tilstrekkelig for alle, og til sist bestemmelsen om å frelse noen og forkaste andre.²²

Når det gjelder læren om Limited Atonement, foretar Erickson både en eksegetisk og en logisk kritikk av fempunktskalvinismens oppfatning. Vi starter her med kort å skissere hans innvendinger mot den eksegesen som fempunktskalvinistene benytter. Erickson påpeker at en rekke ord i Bibelen taler for at Jesu soning var universell. For å begrunne dette eksegetisk viser han for eksempel til Joh 1,29, der Jesus omtales som Guds lam som bærer verdens synd. I Joh 3,16-17 heter det at Gud elsket verden, og i 2. Kor 5,14-15, leser vi at Jesus døde for alle. En tilsvarende formulering finnes i Heb 2,9. Her står det at Jesus smakte døden for alle. I 1. Joh 2,1-2, heter det at Jesus er soning både for «våre synder» og for «hele verdens.» I 1. Joh 4,14 leser vi at Faderen har sendt Sønnen som verdens frelser. I 1. Tim 4,10 står det at Jesus er alle menneskers frelser, mest dem som tror, og i Jesaja 53,6, heter det at Herren lot den skyld som lå på oss alle ramme ham. I 1. Tim 2,6, leser vi at Jesus gav seg selv som en løsepenge for alle.²³

I tillegg til disse tekstene, peker Erickson også på bibelord som sier at noen av dem Jesus døde for kan komme til gå fortapt som følge av frafall. Sentrale tekster her blir Rom 14,15: «Du må ikke med din mat føre dem i fortapelse som Kristus er død for.» 1. Kor 8,11: «Da går jo den svake fortapt for din kunnskaps skyld – den bror som Kristus er død for.» 2. Pet 2,1: «...de forneker den Herre som kjøpte dem, og fører over seg selv en brå

---

²² Grudem 595f.

²³ Til dette, se Erickson 829 – 832.

fortapelse.» Disse tekstene viser at frafall er mulig. De viser følgelig også at Jesu død var for dem som faller fra, påpeker Erickson.

Ericksons avgjørende argumentasjon overfor Limited Atonement kommer likevel til uttrykk som en logisk kritikk av de følger fempunktskalvinistene trekker av det eksegetiske grunnlaget som de bygger sin argumentasjon på. At Jesus sier han gir sitt liv for sine får, gir ikke entydig grunnlag for å hevde at han ikke også har gitt sitt liv for alle andre, hevder Erickson: «Thus, it does not follow from the statement that Christ died for his church, or for his sheep, that he did not die for anyone else, unless, of course, the passage specially states that it was only for them that he died.»²⁴

I denne forbindelse påpeker Erickson at man kan tale om to typer bibelord som begge taler om soningens betydning for mennesker. Noen tekster taler om universell soning, andre om at Jesus døde for de troende. Spørsmålet er så hvordan disse tekstene kan harmoniseres. For å svare på dette, hevder Erickson at man må ta stilling til hvilken av de to tekstgruppene som skal ha forrang. Dersom man velger å gi forrang til de tekstene som brukes til å begrunne Limited Atonement, kommer man i et uløselig motsetningsforhold til de tekstene som taler om universell soning, hevder Erickson.

Dersom det gis forrang til de universelle soningstekstene, blir det derimot enkelt å harmonere tekstgruppene påpeker han. Da kan også læren om at Jesus døde for alle fastholdes, uten å komme i konflikt med tekster som presiserer at Jesu død gjelder de som tror på ham.

To be sure, there are also those texts which speak of Christ's dying for his sheep and for the church. These texts, however, present no problem if we regard the universal passages as normative or determinative. Certainly if Christ died for the whole, there is no problem in asserting that he died for a specific part of the whole. To insist that those passages which focus on his dying for his people require the understanding that he died only for them and not for any others contradicts the universal passages. We conclude that the hypothesis of universal atonement is able to account for a larger segment of the biblical witness with less distortion than is the hypothesis of limited atonement.²⁵

Bibelord som spesifikt sier at Jesus døde for noen, gir altså ikke et entydig logisk grunnlag for å hevde at det var noen Jesus ikke døde for. Logisk sett gir disse tekstene også rom for å hevde at Jesus døde for alle.

---

²⁴ Erickson 833.

²⁵ Ibid 834f.

Konklusjon

Min vurdering er at Erickson kommer best fra sin tilretteleggelse av læren om soningen. Dette skyldes først og fremst at han gir eksegesen større rom enn hva tilfellet er for Grudem. Det er vanskelig å komme bort fra at Grudem lar sin eksegese overstyre av læren om dobbel predestinasjon. Han rammes derfor både av Ericksons logiske og eksegetiske kritikk av læren om Limited Atonement. Ericksons argumentasjon, analyser og alternative oppfatninger, er derfor et godt og nyttig korrektiv i møte med den forståelse av Limited Atonement som gjøres gjeldende blant nykalvinistene.

Litteratur

Clendenen, E. Ray og Brad J. Waggoner red. (2008): *Calvinism: A Southern Baptist Dialogue*. Nashville, Tennessee: B&H Publishing Dialogum.

Grudem, Wayne (1994): *Systematic Theology: An Introduction to Biblical Doctrine*. Grand Rapids: Zondervan.

Hansen; Collin (2008): *Young, Restless, Reformed: A Journalist's Journey with the New Calvinists*. Crossway/Good News Publishers.

Hodges, Charles (1952): *Systematic Theology*. Grand Rapids: Eerdmans.

Owen, John (1959): *The Death of Death in the Death of Christ*. London: Banner of Truth.

En tvetydig livssynsstat

En vurdering av utredningen «Det livssynsåpne samfunn»

NLMs hovedstyre

Vedteke 8.-9. februar 2013

I forbindelse med fremleggelsen av utredningen «Det livssynsåpne samfunn» skrev utvalgsleder Sturla Stålsett i en kronikk i Aftenposten at utvalgets visjon var «et samfunn der det er rikelig med rom for tro og livssyn» (7/1 2013).

Et slikt signal verdsetter vi. Det er bra om vårt norske samfunn positivt anerkjenner troens betydning for mange. I et stadig mer sekularisert samfunn, der enkelte vil betrakte all religiøs tro som skadelig «overtro,» gleder vi oss over at utvalgets flertall ønsker en «aktivt støttende tros- og livssynspolitik.» Ikke minst ser vi det som positivt at utvalget, i strid med vanlige påstander om at religiøs tro bare skal sees som en «privatsak,» uttaler at «alle bør akseptere å bli eksponert for andres tros- og livssynspraksis i det offentlige rom.»

Vår hovedinnvending mot utredningen er at Stålsettutvalget beklageligvis legger opp til at staten skal gi økonomisk støtte delvis ut fra ideologiske kriterier. Når spesifikke kriterier for statens tildeling av økonomisk støtte fremlegges, ser vi konturene av en politikk som truer åndsfriheten og går i totalitær retning.

Krenker trosfriheten

Til Aftenposten sa utvalgsleder Sturla Stålsett 7. januar: «Staten bør ikke bruke tilskuddsordningen for tros- og livssynssamfunn som maktmiddel for å kreve for eksempel at man godtar homofili eller markerer avstand til kvinnediskriminering. Dette ville være å bryte for sterkt inn i deres tros- og livssynsfrihet.»

Uttalelsen blir imidlertid ikke fulgt opp. For utvalgets flertall, som Stålsett selv tilhører, mener at tilskudd bare skal gis til trossamfunn med en styringsstruktur som er «åpen for personer av begge kjønn.» Et kristent

trossamfunn som skiller mellom menn og kvinners tjeneste slik at øverste styre bare består av menn, kan altså bli nektet statsstøtte.

Misjonssambandet er per i dag ikke et trossamfunn. Tilskuddsordningen berører dermed ikke vår organisasjon. Men Misjonssambandet ledes av et hovedstyre som bare består av menn. Ordningen er begrunnet teologisk. Vi vurderer det slik at et trossamfunn som benytter en tilsvarende teologisk eller ideologisk argumentasjon vil bli diskriminert av staten. Det innebærer en reell krenkelse av trosfriheten og kan ramme svært mange – deriblant Den katolske kirke, Den ortodokse kirke og det store flertall av muslimske menigheter.

Beklagelig innstramning

Minst like problematisk er utvalgets forslag om at staten bør «stramme inn reglene for tildeling av støtte til barne- og ungdomsorganisasjonene slik at forskjellsbehandling knyttet til kjønn eller seksuell orientering i disse organisasjonenes styringsstruktur medfører at støtte ikke gis.» Utvalget viser til debatten i etterkant av at Frelsesarmeens barn og unge først ble nektet støtte i november 2008. Dette avslaget, som senere ble endret, får dermed støtte av utvalget.

Utvalgets flertall mener at staten bør kunne stille spesifikke ideologiske krav til mottakere av statsstøtte. Sturla Stålsett begrunner logikken overfor Vårt Land 9. januar med at «støtteordningen for barne- og ungdomsorganisasjoner har til hensikt å utvikle medbestemmelse, demokrati og inkludering.» Derfor mener han det blir feil «å ha et ekskluderende regelverk eller en praksis som forhindrer at homofile kan få lederverv.»

Denne forståelsen av hvordan staten skal styre den ideologiske utviklingen i samfunnet er dypt problematisk. For myndighetene vil da ikke bare søke å hindre generell diskriminering av homofilt samlevende, men derimot gripe indirekte inn i hvordan trossamfunn og religiøse organisasjoner forholder seg til homofilt samliv.

Misjonssambandet har et stort barne- og ungdomsarbeid, men statlig støtte ble stanset i 2003. Årsaken var at vårt ungdomsarbeid har vært underlagt moderorganisasjonen, og der er stemmerettsalderen 18 år (ikke 15 år). At spesifikk økonomisk støtte til barne- og ungdomsarbeid forutsetter at ungdom har innflytelse, kan vi ha forståelse for. Noe annet er det at staten diskriminerer, ved hjelp av økonomi, et spesifikt barne- og ungdomsarbeid på bakgrunn av ideologi og teologi.

Statens manglende aksept av mangfold

Utvalget vektlegger i sin utredning gjentatte ganger at Norge er blitt et mangfoldig og pluralistisk samfunn. Det skal vises respekt for at borgerne har ulik tro. Grunnlovens § 16 legger vekt på å sikre likeverdig behandling av alle tros- og livssynssamfunn. Derfor finner vi det paradoksalt at utredningen «Det livssyns åpne samfunn» implisitt forutsetter at staten har én ideologi når følgende prinsipp legges til grunn: «Statens aktive tros- og livssyns politikk må i sin utforming vurderes opp mot sentrale fellesverdier: demokrati, rettsstat, menneskerettigheter, ikke-diskriminering og likestilling.»

Den norske stat ble nylig konfesjonsløs, men utvalget mener likevel at den skal styres etter såkalte «fellesverdier.» Tankegangen synes videre å være at staten aktivt skal motarbeide en religiøs organisasjon eller trossamfunn som ikke deler disse verdiene. De som ønsker å tilhøre et religiøst fellesskap som ikke støtter alle norske likestillingsidealene eller samlivsforståelse, blir dermed diskriminert.

I realiteten opptrer staten dermed som en teologisk overdommer. Statens «aktive livssyns politikk» fremstår aktivistisk – den skal fremme en teologi som er politisk korrekt og motarbeide teologiske standpunkter som oppleves problematiske. Tidligere kirkeminister Einar Førde er kjent for sitt ønske om å være «teologisk døv og stum»; regjeringen skulle altså ikke skulle blande seg opp i Den norske kirkes teologi. Selv om staten ikke lenger har formelle bånd til trossamfunnene, fremmes nå et motsatt ideal på generelt grunnlag: Økonomisk støtte skal delvis gis ut fra teologiske kriterier.

Vi frykter at samme tankegang også vil ramme kristne skoler som mottar statlig støtte. AUF-leder Eskil Pedersen hevdet overfor Klassekampen 9/1 at han vil stanse all statsstøtte til kristne skoler som mener at homofilt samliv er galt. Vi kan ikke «subsidiere diskriminering,» uttalte Pedersen. Slik røper han en svært mangelfull forståelse for idealer som toleranse og åndsfrihet.

Toleranse for ulike syn

Vårt utgangspunkt er at staten må behandle alle religiøse trossamfunn, organisasjoner og livssynsbaserte skoler likt. De krav staten stiller må ikke være ideologiske. Når staten vedtar lovtekster som er omstridte og berører fundamentale etiske spørsmål (som abortloven, ekteskapsloven og bioteknologiloven) må toleranse praktiseres for avvikende meninger – selv om lovene blir håndhevet. Vår grunnholdning er at vi vil lyde norsk lov så lenge den ikke påbyr oss å leve i strid med våre overbevisninger.

Det er et stort gode at samfunnet anerkjenner enkeltmenneskers samvittighet og tro. Desto mer kritisk er vi til at utvalget ikke støtter legers rett til å reservere seg mot å henvise kvinner til abort. Det innebærer en ensretting.

Etter kirkeforliket i Stortinget taler grunnloven om Norges «kristne og humanistiske arv,» en formulering Stålsettutvalgets flertall dessverre foreslår å fjerne. Mange vil nettopp vise til sin kristne overbevisning for å begrunne motstand mot en abortlov som gjør fostre rettsløse. Bør ikke Norges kristne arv i det minste innebære at staten tolererer ulike etiske vurderinger av abortloven – også blant fastleger?

Den store staten

Norge er et land med en stor stat. Mye finansieres over skatteskjeddelen. Også de som har en klassisk kristen overbevisning betaler skatt. Da blir det urimelig at staten nekter statsstøtte til akkurat de borgerne som tilhører menigheter eller organisasjoner med et politisk ukorrekt syn på likestilling eller samlivsformer.

Forslaget om at staten skal drive en «aktivt støttende tros- og livssynspolitikk» innebærer økonomiske overføringer til ulike livssynssamfunn. Men da må staten avstå fra å diskriminere de som ikke støtter opp om premisene som for eksempel ligger til grunn for abortloven eller den kjønnsnøytrale ekteskapsloven. Et mindretall i Stålsettutvalget ønsker å fjerne all økonomisk støtte til kirker, trossamfunn og religiøse organisasjoner. Vi er kritiske til en slik praksis – men den er faktisk mer i pakt med åndsfriheten og en klassisk forståelse av toleranse enn en praksis som betyr at staten bruker økonomiske maktmidler for å styre ideologien i et trossamfunn.

Det livssynsåpne samfunn

Synspunkter på Stålsettutvalgets utredning

Birger Løvlie
Dosent i kirkehistorie, Høgskulen i Volda

I juni 2010 oppnevnte regjeringen et utvalg som skulle foreta en gjennomgang av statens tros- og livssynspolitik. Utvalget hadde 16 medlemmer og teologen Sturla Stålsett skulle lede utvalgets arbeid. I januar 2013 ble utvalgets utredning offentliggjort som NOU 2013:1, en utredning på 462 sider. Utvalget måtte ta stilling til en rekke kontroversielle saker, noe som førte til mange dissenser underveis, og til stor medieoppmerksomhet. Av disse sakene var det nok forslaget om obligatorisk borgerlig inngåelse av ekteskapet som fikk de største overskriftene, med forslaget om å tillate religiøse plagg og symboler i en del offentlige stillinger som en god nummer to. Kanskje var det uheldig at slike enkeltsaker fikk det meste av oppmerksomheten på bekostning av de store og prinsipielle spørsmålene.

Bakgrunn

Utvalgets arbeid kom i kjølvannet av et politisk forlik (2008) om å løse noe på båndene mellom stat og kirke. Det førte til en rekke grunnlovsendringer, som kom på plass i mai 2012. Jeg skal ikke gå inn på alle endringene, men for sammenhengens skyld nevner jeg det som skjedde med statskirkeordningens to viktigste paragrafer, nemlig 2 og 16.

Grunnlovens § 2 lød før endringene:

Alle Indvaanere af Riget have fri Religionsøvelse. Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion. De Indvaanere, der bekjende sig til den, ere forpliktede til at opdrage sine Børn i samme.

I 2012 ble den endret til:

Værdigrundlaget forbliver vor kristne og humanistiske Arv. Denne Grundlov skal sikre Demokrati, Retsstat og Menneskerettighederne.

I § 16 sto det tidligere:

Kongen anordner al offentlig Kirke- og Gudstjeneste, alle Møder og Forsamlinger om Religionssager, og paaser, at Religionens offentlige Lærere følge de dem foreskrevne Normer.

Etter den siste endringen lyder paragrafen:

Alle Indvaanere af Riget have fri Religionsøvelse. Den norske Kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forbliver Norges Folkekirke og understøttes som saadan af Staten. Nærmere Bestemmelser om dens Ordning fastsættes ved Lov. Alle Tros- og Livssynssamfund skal understøttes paa lig Linje.

Mandat

Utvalget skulle fremme forslag som kunne bidra til å skape en mer helhetlig religions- og livssynspolitik. Utvalget skulle ta utgangspunkt i at:

- statens fremste oppgave i tros- og livssynspolitikken er å sikre og beskytte tros- og livssynsfriheten, slik denne er forankret i internasjonale konvensjoner og nasjonal rett.
- staten skal fortsatt føre en aktivt støttende politikk innenfor rammene av sentrale prinsipper som demokrati, rettsstat og menneskerettighetene.

Det første strekpunktet innebærer en endring i forhold til Grunnlovens § 4, som påla kongen å håndheve og beskytte statens offentlige religion. Nå er det religionsfriheten som står i sentrum. Det burde ikke forskrekke noen. Allerede omkring 1870 startet lavkirkelige teologer som Jakob og Georg Sverdrup sin kamp for religionsfriheten, forstått som den frihet enhver borger må ha til å utøve sin religion i overensstemmelse med sin tro uten å miste noen av sine borgerlige rettigheter. Det førte raskt til at det ble tillatt å være embetsmann uten å være medlem av statsreligionen (§ 92 i Grunnloven).

Det andre strekpunktet er opplysende. Det aktualiserer den nye § 2, det vil si siste del av paragrafen. Satt litt på spissen kan vi si at det ikke er vår historiske arv som skal styre religionspolitikken; det er menneskerettighetene. Jeg skal ikke konstruere en motsetning, men det er mye som tyder på at første del av § 2 ikke tilkjennes tyngde i religionspolitikken.

Utvalget skulle legge til grunn at staten skal drive en *aktivt* støttende politikk. Det kan lyde både selvsagt og positivt. Prinsippet har en historisk og en ideologisk forutsetning. Den historiske forutsetningen er statskirken. De som ikke tilhørte den, måtte fritas for å betale kirkeskatt. Siden 1969 har det problemet vært løst ved at alle betaler den samme kirkeskatten, men de ulike registrerte trossamfunn får *refundert* det samme beløp per medlem som staten bruker på Den norske kirke.

Den ideologiske forutsetningen er at den aktive stat forstår seg som den moderne, sosialdemokratiske velferdsstaten. Stortingsmeldingen om stat og kirke i 1980 beskrev statskirken som leverandør av åndelig velferd, et tilbud som gjaldt hele folket. Bakkevigutvalget, som leverte sin innstilling i 2002 om kirkens forhold til staten, formulerte prinsippet og bygde på det. Stålsettutvalgets utredning hadde blitt mer spennende om utvalget hadde blitt bedt om å diskutere om vi skal ha en *aktivt* støttende stat, og presisere hva som finnes av alternativer.

For framtida bør det være et åpent spørsmål om staten skal være *aktiv* eller *passiv* i sin religionspolitikk. Poenget er at den kan være enten positiv eller negativ, både som aktiv og passiv stat. USA er et eksempel på en mer passiv, men like positiv stat i sin religionspolitikk som Norge. Det samme gjelder Tyskland og afrikanske stater som Kenya og Malawi. Frankrike er et godt eksempel på en passiv og mer negativ stat, mens kommunistregimene som regel har vært både aktive og negative.

Prinsipper for religionspolitikk

Utvalget startet sitt arbeid med å slå fast åtte prinsipper for religionspolitikk. De tre første punktene handler om at trosfriheten beskyttes for alle, at religiøs praksis ikke må krenke andres rettigheter og at religionspolitikken ikke må føre til forskjellsbehandling. De fire neste er konkretiseringer av den aktive stats politikk. Det siste punktet er særlig interessant: Alle bør akseptere å bli eksponert for andres tros- og livssynspraksis i det offentlige rom.

Dette siste punktet kan leses som samsvarende med en misjonsteologisk forståelse av religionsfriheten, nemlig som frihet til å tro eller ikke tro, eventuelt skifte tro, men også frihet til å uttrykke sin tro offentlig og frihet til å oppdra sine barn i samsvar med sin tro. Andre vil hevde at utvalget med dette punktet gikk utenfor sitt mandat og forkynte et krav om mer toleranse.

Kommentar til noen forslag

Det mest tydelige utslaget av punktet om å akseptere å bli eksponert for andres tro og livssyn er trolig at utvalget viste en svært raus holdning til bruk av religiøse symboler og klær i offentlig sammenheng. Dette var nok det første i utredningen som regjeringen la lokk på. Så langt kunne ikke den positivt støttende stat strekke seg. På dette punktet kunne staten vært mer passiv og si at vi trenger ikke noe forbud. La heller forsvaret, politiet eller helsevesenet avgjøre hver for seg hvilke symboler som kan tillates.

Et forslag fra utvalget vakte spesielt stor oppmerksomhet, nemlig spørsmålet om ekteskapsinngåelsen, som ifølge utvalgets flertall skal være en obligatorisk borgerlig vigsel. Et mindretall på fem, deriblant utvalgets leder, ville at trossamfunnene skulle beholde vigselretten. Begrunnelsen var at ordningen har dype røtter i samfunnet, og den er et av få eksempler på at vår kulturelle historie blir et avgjørende moment. Dette viktige møtestedet mellom stat og kirke har ikke vært drøftet i tidligere utredninger, og bør få større oppmerksomhet i lys av den nåværende ekteskapsloven.

I et eget kapittel drøftes forholdet mellom religionsfrihet og samfunnets interesser. Her blir spørsmålet om reservasjonsrett i ulike forhold drøftet. Kan sikker tillates å kjøre motorsykel med turban i stedet for hjelm, kan Jehovas vitner tillates å reservere seg mot blodoverføring, og kan helsepersonell gis samvittighetsfrihet til å reservere seg i visse høve? Det meste av denne drøftingen virker famlende på meg. Jeg er ute av stand til å se dramatikken i at et menneske reserverer seg mot blodoverføring. Derimot vil jeg gjerne vite hva som skjer hvis noen nekter blodoverføring på vegne av andre, altså under behandling av et barn. Det spørsmålet svarer ikke utvalget på. Når utvalgets flertall avviser legers rett til å reservere seg mot å henvise til abort, assistert befruktning og prevensjon, virker det som knefall for velferdsstatens interesser.

Så til et spørsmål som ble en varm potet i utvalget. Til tross for at mandatet (og Grunnlovens nye § 16) forutsatte at staten skal føre en økonomisk støttende politikk, kom det til en dissens på dette punktet. To av utvalgets medlemmer, Andreas Hompland og Tove Strand, uttrykte prinsipiell uenighet i dette. Staten skal etter deres syn begrense sin politikk til å verne om individets rett til tro og å utøve sin tro eller livssyn sammen med andre. Dette lille mindretallet ville altså ha en mer passiv stat.

Det er litt påfallende at ingen av representantene for andre tros- og livssynssamfunn tenkte som mindretallet. Historisk sett har de kristne trossamfunnene holdt seg med de samme synspunktene som mindretallet og

argumenterte for et klart skille mellom kirke og stat. Det ville vært nærliggende om de sa at alle tros- og livssynssamfunn bør basere sitt arbeid på medlemskontingent og/eller frivillige gaver. Når utvalget så tydelig uttrykker at det støtter avviklingen av statskirkeordningen, er det noe naivt å satse på at refusjonsordningen skal fortsette. I alle fall er det lettsindig å tro at framtidig støtte vil bli gitt uten reservasjoner. Det er i så måte tankevekkende at et knapt flertall ville nekte statlig tilskudd (egentlig skatterefusjon) til trossamfunn som utelukker kvinner fra styringsstrukturen. Alle prestene i utvalget sluttet seg til dette flertallet, vel vitende om at de er i utakt med vanlig forståelse av religionsfriheten. Akkurat dette vitner om en statskirkelig mentalitet. En kirke som fortsatt er underlagt parlamentarisk kontroll vil lett komme til å legge større vekt på Stortingets lovgivning (f.eks. Likestillingsloven) enn internasjonale konvensjoner.

Refleksjoner

Det er fristende å spekulere litt over om tilskuddsordningen vil vare, og hvor lenge. Det enkle svaret er at den vil vare så lenge Den norske kirke finansieres over skatteseddelen. Helt siden Dissenterloven av 1845 har man vært innforstått med at folk ikke kan tvinges til å være med på å finansiere en kirke de ikke tilhører. Jeg er nokså sikker på at den dagen Den norske kirkes medlemmer utgjør mindre enn halvparten av befolkningen er det slutt. Hvis utviklingen fortsetter slik den har vært de senere år, vil det vel si om ca. 25 år. Personlig skulle jeg gjerne ha sett at alle kirkesamfunn gikk inn for å avvikle all kirkeskatt, for å utfordre sine medlemmer til større ansvar.

I debatten etter at utredningen ble kjent, har reaksjonene vært mer eller mindre veloverveide. Mange var opptatt av at Den norske kirkes særstilling (les: privilegier) ser ut til å forsvinne når alle trossamfunn skal behandles likt. En biskop rykket ut med anklager om en vanhellig allianse mellom frikirkene og humanetikerne. Akkurat den reaksjonen var av de mindre sindige. Som frikirkemann har jeg ikke noe imot at vår neste konge blir velsignet av diverse biskoper i Nidarosdomen, og jeg blir heller ikke sur av at det er Den norske kirke som hvert år tar hånd om gudstjenesten på Dei nynorske festspela i Ørsta. Poenget er at slike saker er et resultat av en tradisjon som kan leve videre selv om staten ikke lenger holder seg med en offentlig religion. Kristelig fordragelighet løser flere problemer enn konspirasjonsteorier.

Blant de mer sindige kommentatorene nevner jeg Eivind Skeie. I et innlegg i Vårt Land tok han utgangspunkt i at kirken ikke lenger har status som statens

offentlige religion. Nå må vi erkjenne at vi kristne eier ikke lenger den norske felleskulturen, skrev han. Vi er en del av den, og den kristne tradisjonen er fremdeles viktig, men vi kan ikke lenger påregne politisk støtte for privilegier, verken som kirke eller som kristne. I stedet for å leve på gamle minner om kirkens hegemoni i lovverk og politikk bør vi som kristne finne nye arenaer for å ytre oss med frimodighet. Det er klokt sagt. Vår tro hører sammen med andre livssyn i det sivile samfunnet, det store frihetsrommet mellom stat og individ. Der skal vi være med den styrke Gud gir, og med den tillit til Sannheten som Arthur Berg uttrykte med sin særegne slagferdighet: Når troen og vantroen møtes på flat mark, er det ikke sikkert at det er troen som taper.

Kristne grunnverdier i eit pluralistisk samfunn

Arne Redse

Professor i misjonsvitenskap, FiH

Innleiing

17. mai neste år kan vi feire at det er 200 år sidan grunnlova vart vedteken. Det vil sjølvsagt bli markert med mykje festivitas og mange bøker og artiklar. I kristen samanheng vil vi ikkje minst framheve dei verdiane grunnlova er tufta på – «vår kristne og humanistiske arv,» dei kristne grunnverdiane – symboliserte ved korsmerket i flagget.

Kvar i lovverket vert kristne verdier framleis framheva som grunnverdier? Gjeld slike grunnverdier framleis – som basis for lovgjevinga? Eller er korsmerket blitt eit tomt symbol?

Spør vi kva lovverket sjølv seier om basisen sin, er det to grunnleggande lover som må trekkjast fram: Den første og mest grunnleggande er § 2 i grunnlova. Den andre er § 1-2 i opplæringslova – den såkalla føremålsparagrafen for allmennopplæringa. Det er i desse to lovene verdigrunnlaget for samfunnet kjem klarast til uttrykk.

Dei to lovene om verdigrunnlaget for samfunnet

§ 2 i grunnlova vart endra i mai i fjor (2012) i samband med endringa av Den norske kyrkja sin relasjon til staten. Føremålsparagrafen for allmennopplæringa vart endra i 2008. Det er liten grunn til å tru at dei to lovene vil bli endra eller reviderte på ei stund.

Den nye § 2 i Grunnlova lyder: «Værdigrundlaget forbliver vor kristne og humanistiske Arv. Denne Grundlov skal sikre Demokratiet, Retsstaten og Menneskerettighederne.» (endra 21. mai 2012, kunngjort ved kongeleg resolusjon av 15. juni 2012).

Tidlegare lydde § 2 slik: «Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion. De Indvaanere, der bekjende sig til den, ere forpligtede til at opdrage deres Børn i samme.»

Mange kristne har ytra uro over denne endringa. Ein har meint at verdigrunnlaget hermed er blitt svekt. Lutherdommen er ikkje lenger å rekne som statens offentlege religion. Men slik kan ein vel ikkje lenger forvente det kan vere i eit samfunn der mange kristne konfesjonar og mange andre religionar er å finne. I praksis framstod den tidlegare § 2 som ein sovande paragraf. Det blei ikkje minst demonstrert i samband med Børre Knutsen-saka på byrjinga av 1980-talet. Så må vi merke oss at verdigrunnlaget i den nye § 2 framleis skal vere vår kristne og humanistiske arv – trass i religionspluralismen vi finn blant oss. Grunngevinga var at det store fleirtalet av folket er medlemmer av kristne kyrkjesamfunn og kristendommen har prega kulturen og religiøsiteteten i landet vårt i over tusen år.

Då formålsparagrafen for allmennopplæringa vart revidert i 2008, var det hard kamp for å få med ei setning som viste til det kristne verdigrunnlaget som etisk basis for opplæringa. Følgjande setning fekk plass til slutt: «Opplæringa skal byggje på grunnleggjande verdiar i kristen og humanistisk arv og tradisjon...»

Stortinget må dermed framleis ta omsyn til «vor kristne og humanistiske arv» og «byggje på grunnleggjande verdiar i kristen og humanistisk arv og tradisjon» i det lovgjevande og lovendrande arbeidet sitt. Og opplæringa i skulen er pålagt å fremje denne arven. Samstundes ligg det eit klart svekkande moment i ordet «arv». Verdigrunnlaget er den kristne og humanistiske etikken slik vi vel å overta den og nyttiggjere oss den som ein «arv» frå fortida. Det er langt frå snakk om å gje kristen etikk vetorett mot lovforslag som ikkje kan sameinast med den – som for eksempel abortlova. Frå ein kristen synsstad er det likevel ikkje minst dette kampen for eit kristent verdigrunnlag må dreie seg om – å unngå lover som gjer at vi kjem på kollisjonskurs med Guds lov.

Nokre av dei viktigaste grunnverdiane

Kva for konkrete omgrep er det eigentleg vi siktar til når vi snakkar om dei kristne grunnverdiane? Korleis kan vi spesifisere dei, konkretisere dei og anvende dei? Valet vi nett har bak oss, gjev oss grunn til ettertanke over dette spørsmålet.

La meg få trekkje fram følgjande fem verdiar og dygder/haldningar, som alle må reknast blant dei mest grunnleggande: (1) Det unike menneskeverdet. (2) Ærlegdomskravet, respekten for sanninga. (3) Dei nært samanknytte verdiane åndsfridom, trusfridom og ytringsfridom. (4) Respekten for lov og rett. (5) Kjærleiken.

La oss trengje ein smule djupare inn i kvar av desse fem verdiane.

1 Det unike menneskeverdet – som er likt for alle

Den mest grunnleggande kristne grunnverdien er dette at vi menneske vert høgare verdsette enn noko anna Gud har skapt. Menneskeverdet er unikt. Og vidare – vi er alle verdsette like høgt – vi er like verdfulle for Gud alle saman. Vi er likeverdige.

Kva er det som gjer oss så verdifulle, og faktisk like verdifulle alle saman, uavhengig av dei kvalitetane vi menneske sjølv gjerne måler og veg og verdset oss etter? Jau, vi er alle skapte i Guds bilete. Og Gud vart menneske i Jesus. Gud kom til oss i kjøt og blod, og kledde seg i vårt bilete. I Jesus møtes Gud og menneske i ein og same person. Det også understrekar vår unike stilling som menneske. Gud vart menneske i Jesus – og vil for alltid bli verande menneske som Guds Son. Vi menneske er skapte i Guds bilete, og Gud kledde seg i ein menneskekropp og vart oss menneske lik – i Kristus. Det er dette som er grunnen til at vi er så unike som menneske, så verdifulle, og samstundes likeverdige.

Ingen er mindre eller meir verdt enn andre. For ingen er meir eller mindre skapte i Guds bilete enn andre. Her finst ingen skilnad på kongar og uteliggjarar, på Bill Gates og ein forgjelda student, på den gamle på dødsleiet og det vesle barnet, på Albert Einstein og analfabeten. Det er ikkje eksamenspapir eller idrettsprestasjonar eller ei strålende karriere som gjer oss mykje verdt for Gud. Nei, det er likskapen med han, at vi reflekterer hans bilete som personvesen, som kan be til han, og som han kan openberre seg for slik han gjer i sitt ord. Det er dette som er adelsmerket vårt.

Det unike menneskeverdet, som er likt for alle, vert fastslege som ein grunnverdi ikkje berre i Bibelen, men også i Fråsegna om dei universelle menneskerettane, i § 1: «Alle menneske er fødde ... med same menneskeverdet».

Dessverre er nok ikkje menneskerettane av 1948 universelle sjølv om dei vart karakteriserte slik av FN. Universaliteten er nok meir eit ideal enn eit faktum. Menneskerettane har primært si rot i kristendommen og den kristne humanismen. Dei vert også omfamna av sekulærhumanismen. Men dei vert

slett ikkje heilhjarta støtta av andre religionar og livssyn – som for eksempel tradisjonell hinduisme, klassisk islam eller kommunismen. Læra om det unike menneskeverdet med likeverd for alle menneska har vi frå Det gamle testamentet, frå jødane, frå Jesus, frå kristendommen.

2 Respekten for sanninga – ærlegdomskravet

Den andre verdien eg vil framheve, er respekten for sanninga – ærlegdomskravet. Bodet lyder: Du skal ikkje tale usant om nesten din. Vi trur på han som omtalte seg som «sanninga» (Joh 14,5), som gjennomskoda løgna og hykleriet hos farisearane, som avdekte synda og openberra sanninga om verda, om oss mennesket, og om Gud.

Det heiter at vi lever i ei postmoderne tid. Eit av dei viktigaste kjenneteikna ved tida er at alt som har med religion, livssyn og etikk å gjere, altså det som RLE-faget handlar om, vert rekna som relativt sant, ikkje allmenngyldig og evig sant. Det som er sant for ei gruppe menneske, er ikkje nødvendigvis sant for ei anna, vert det hevda. Det eit menneske trur, kva det enn må vere, det må vel vi også kunne rekne som sant for vedkomande? Samstundes kan noko anna vere sant for meg eller deg, heiter det. Hinduismen er sann for hinduen og islam for muslimen. Dersom ein dreg i tvil at sanninga kan vere mangfaldig og mangtydig, og meiner den er éi og evig, vert ein rekna som intolerant. Misjon og evangelisering er derfor uttykk for intoleranse.

Dersom vi aksepterer den relative sanningsforståinga, vert vi imidlertid utfordra av han som ikkje gjekk av vegen for å omtale seg sjølv som nettopp den allmenngyldige og evige sanninga – om Gud og menneska og frelsa – Jesus. Det var han som gjennomskoda uærlegdommen og hykleriet hos farisearane, som avdekte synda og openberra sanninga om Guds kjærleik. Det var han som forkynte at nettopp denne sanninga, openberra frå Gud – denne er den einaste rette og evige sanninga om Gud og menneska og frelsa.

Vi syng i fedrelandssalmen: «Du sende ditt ord over Noregs fjell, og ljøs over landet strøymde.» Er lyset i ferd med å brenne ut? Er folket vårt på veg tilbake til start, der vi var då «vankunna ljøset gøymde»? Den allmenne kristendomskunnskapen er i alle fall dramatisk redusert i løpet av siste generasjonen.

3 Åndsfridommen, trusfridommen, ytringsfridommen – under ansvar

Den tredje verdien er åndsfridommen, inkludert trusfridommen og ytringsfridommen. Og med fridom følgjer ansvar.

I artikkel 1 i fråsegna om menneskerettane heiter det: «Alle menneske er fødte frie». I artikkel 18 er det utlagt kva dette må innebere for retten til å tru på det livssynet eller den religionen ein held for truverdig. Trusfridommen vert rekna som ein av dei sentrale menneskerettane.

Trusfridommen er langt eldre enn fråsegna om menneskerettane. Trusfridommen er ein grunnleggande kristen verdi. Kristentraua må veljast fritt – under ansvar. Det ligg i trua sin natur. Som Grundtvig skriv i ein salme: «Tvang til tro er dårers tale.»

Det manglar mykje på at kyrkja alltid har respektert trusfridommen. Ser vi derimot korleis Jesus utfordra menneska han snakka med, er det ingen tvil om at han fristilte dei. Dei var fri til å tru på han, eller ikkje tru. Jesus tvinga ingen. Den rike mannen vart utfordra. Men valet var hans; han fekk fritt gå sturen bort (Luk 18:18-23). Vi kjenner også likninga om den bortkomne sonen (Luk 15:11-32). Faren heldt han ikkje tilbake då han forlét heimen og øydde bort arven. Slangen i Eden fekk uavgrensa ytringsfridom. Dei første menneska kunne velje fritt, tru på Gud og lyde han, eller lytte til slangen og følgje hans råd.

I likskap med all slags fridom, er trusfridommen ein fridom under ansvar. Slik var det i Eden, slik er det i dag, slik har det alltid vore. For den fortapte syndaren som har misbrukt fridommen, men vender om, er faderhuset likevel ope – som det var for den bortkomne sonen. Men også den avgjerda var sonen si – då han gjekk i seg sjølv og sa: «Eg vil ta i veg og gå heim til far min.» Og syndaren fekk vende om og kome heim.

4 Respekten for lov of rett

Den fjerde saka er respekten for lov og rett, dygda rettfærd. Noregs lover skal fremje rettfærd og stanse og straffe uretten. «Med lov skal landet byggast, og ikkje med ulov øydst,» heitte det frå gamalt av. Blix har fått med dette i ei strofe i fedrelandssalmen: «... og landet med lov me bygde.»

Vi takkar Gud for at vi lever i eit rettssamfunn. Samstundes må vi vere på vakt mot lover som legg seg på tvers av Guds bod. Abortlova er ei slik lov. Vi må ikkje slutte å påpeike at den ikkje kan forsvarast ut frå dei kristne grunnverdiane. Det same må seiast om den reviderte ekteskapslova.

Då Blix skreiv fedrelandssalmen, kom det føre han ei periode i fortida som han måtte omtale slik: «Men atter seig natt på landet ned med trældom og tunge tider.» Han sikta nok til nedgangstida i seinmiddelalderen – politisk trældom under danskane, og religiøs lovtrældommen under seinmiddelalderkatolesismen. Vi må be om at landet vårt ikkje igjen glir inn i mørkret – slik som den gongen «då vankunna ljuset gøynde.»

«Herren er rettferdig», heiter det i Skrifta. Heile 43 treff gav denne utsegna i det digitale nynorske GT. I tider då uretten fekk stort råderom i det gamle Israel, vart domsprofetar oppreiste, kalla av Gud til å tale folket til rette. Viss folket ikkje vende om, ville det gå gale med dei. Og profetane fekk rett.

Det gamaltestamentlege rettferdsomgrepet inkluderer samstundes eit tydeleg drag av miskunn. Den rettferdige er også miskunnsam – tolmodig når urett vert utførd, og tilgjevande når urett vert angra.

Dermed nærmar vi oss den siste og ikkje minst viktige verdien av dei fem – på ein måte kronverdien. Viss denne manglar, manglar eigentleg alt. Det dreier seg om kjærleiken.

5 Kjærleiken

Det dreier seg om dygda kjærleik. Det dreier seg om det doble kjærleiksbodet – elske Gud og elske nesten – bodet som samlar i seg heile lova. Og framfor alt dreier det seg om Guds kjærleik.

Vi syng med Blix: «Men, Gud, du i nåde til oss såg, din kjærleik oss ikkje gløynde.» Det var Guds kjærleik som gjorde at han gav oss sitt ord om sin Son, som gav livet for oss, og slik gav oss evig liv.

Når dette utgangspunktet er klart, heiter det vidare: «De kjære, har Gud elska oss så, då er vi og skuldige å elske kvarandre.» (1. Joh 4,11). Og Paulus seier: «Om eg har profetgåve og kjenner alle løyndommar og eig all kunnskap, og om eg har all tru, så eg kan flytta fjell, men ikkje har kjærleik, då er eg ingenting.» (1. Kor 13,2).

Med lov skal landet byggast. Eit rettssamfunn vert styrt etter lovene dei folkevalde har vedteke. Vi må kunne rekne med at lovene vert handheva. Det skal rettsvesenet overvake. Men samstundes må det vere rom for kjærleik mellom oss, tilgjeving, omsorg, varme – haldningar som ingen lover kan tvinge fram. Gjennom hundreåra har diakonien i kyrkja teke seg av dette på meir organisert vis. I dag er det statlege velferdsordningane som ber tyngste børa i så måte. Men uansett kva vi enn måtte bygge ut av organiserte omsorgsordningar, vil det alltid vere bruk for den personlege omsorga og varmen som berre eit personleg engasjement prega av kjærleik, kan yte. Av kjærleik skapte Gud verda og oss menneske. Av kjærleik frelser han alle som tek imot Jesus. I kjærleik skal vi ta oss av kvarandre – som velferdsstat, men ikkje minst som engasjerte medmenneske.

Trua på den treeinige Gud som basis for desse verdiane

Som kristne forankrar vi desse verdiane, dygdene og boda vi no har trekt fram, i trua på den treeinige Gud som den overordna lovgjevaren. Det gjorde også eidsvollsmennene då dei forankra grunnlova i trua på Gud og respekten for hans lov.

Dei la til grunn den kristne etiske arven og tradisjonen som hadde forma folket vårt i hundrevis av år – i dag kan vi seie: i over tusen år. Det er primært den kristne tradisjonen som har løfta oss til der vi er i dag med omsyn til sosialmoral og velferd. Å lausrive seg frå denne tradisjonen vil vere som å kutte kontakten med rota kulturen vår har runne frå. Det vil vere eit farleg eksperiment. Men fleire av partia på Stortinget tenkjer likevel i den retninga.

Trass i sekulariseringa og eit stadig aukande religiøst mangfald mellom oss, er enno ca. 90 % av folket vårt medlemmer av kristne kyrkjesamfunn. Det bør innebære at eit klart fleirtal av oss framleis vil føretrekke at lovgjevinga og allmennopplæringa er tufta på dei kristne grunnverdiane. Dette bør kome til uttrykk ved valurnene – i sterkare grad enn det synest å gjere. No er det rett nok nesten halvparten av folket om ikkje lenger trur på nokon gud, så mange kyrkjemedlemmer trur nok knapt på det som kyrkja dei er medlemmer av, lærer.

Det bør vidare framhevast at knapt eit einaste verdisystem har vist seg levedyktig utan ei forankring i ei eller anna tru på ein høgare, guddommeleg instans som vi etisk sett må lytte til og stå til ansvar for. 1900-talet var hundreåret då to typar meir eller mindre ateistiske og anti-kristne livssyn fekk utfalde seg som basis for ulike statsstyre – eg tenkjer på kommunismen og nazismen. Begge styresetta feila katastrofalt. Ingen religionskrig har teke livet av så mange menneske som desse to sekulære ideologiane greidde å gjere.

Som Blix skreiv i fedrelandssalmen: «Vil Gud ikkje vere bygningsmann, me fåfengt på huset byggja.» Eller vi kan seie det slik: «Får Gud ikkje vere bygningsmann [slepp vi han ikkje til med sine gode bod], me fåfengt på huset byggja.»

La oss derfor med frimod blankpusse og framheve dei kristne grunnverdiane og framleis la dei prege lov og rett i landet vårt. La oss be Gud om hjelp til det:

«Signa då, Gud, vårt folk og land, signa vårt strev og vår møde, signa kvar ærleg arbeidshand, signa vår åker med grøde! Gud, utan deg den vesle urt veiknar og visnar, bleiknar bort, ver du oss ljuset og livet!»

European Leadership Forum – 2011

Inntrykk og refleksjonar

Steinar Dimmen

Forkynnar i Region Møre og Romsdal

I mai 2011 fekk eg høve til delta på konferansen European Leadership Forum i Budapest i Ungarn. Dette er ei evangelikal leiarkonferanse som gjennom fleire år har vore arrangert i Budapest – også i 2012 og 2013. Siktemålet er å bygge nettverk og å inspirere og utruste kristne leiarar til evangelisering og misjon i den moderne vestlege kulturen.

Arrangørane er evangeliske kyrkjer og organisasjonar i Nord-Amerika og Europa. Konferansen vert lagt opp med møter for ulike nettverk og ei rekkje workshops ein kunne velje mellom. Det er eit stort spenn i tema – høvelege for personar i ulike situasjonar og arbeidsoppgåver. Foredragshaldarane held eit høgt akademisk nivå og dei fleste hadde lang erfaring frå sitt fagfelt.

Storparten av deltakarane er frå Europa med god representasjon frå Aust-Europa. Deltakarane representerer ulike aldersgrupper og forskjellige yrker. Somme er engasjerte i kristent arbeid på heiltid andre som friviljuge i kyrkjer eller organisasjonar. Det er eit tydeleg misjonsengasjement på konferansen og mellom deltakarane.

Det var inspirerende å delta på konferansen i 2011 og ta del i nettverket Bible Teachers and Preachers Network. Dette nettverket fokuserte spesielt på forkynning og bibelundervisning. Foredragshaldarane heldt eit høgt nivå og representerte mykje praktisk erfaring frå ulike forkynningsoppgåver. Vi arbeidde ein god del i grupper med å førebu preiker utifrå bestemte bibeltekster. Innspela frå deltarane om korleis vi kunne applisere den bibelske budskapet i forkynninga, var mange og nokså ulike. Men lærerikt var det. Det gav ein ny «input» til meg som forkynnar. Det ville vere lærerikt og nyttig om vi som forkynnalarar i større grad kunne arbeide saman i grupper om teksttolking og applikasjon av budskapet inn i våre konkrete kontekster.

Tilliten til Bibelen som Guds ord var basis for konferansen. Foredragshaldarane var opptekne av at Bibelens ord må brukast inn i alle samanhengar i samfunnet. Forkynnarar må med tillit og stort frimod eksponere Bibelen sin autoritet i talar og bibelundervisning.

Eg kan summere opp inntrykka mine frå konferansen i tre punkt. Til saman understrekar dei kva ein forkynnar bør legge vekt på i arbeidet med å utforme ei preike:

1. Stor tillit til at Bibelen er Guds openberringsord som kan gi svar på mange av dei spørsmåla det moderne og urbane mennesket stiller.
2. Stor vekt på å identifisere og trenge inn i aktuelle og konkrete problemstillingar i samfunnet.
3. Stor vekt på å finne fram til måtar å kommunisere den bibelske budskapet på slik at ein når fram til menneska av i dag.

Punkt 1:

Stor tillit til at Bibelen er Guds openberringsord som kan gi svar på mange av dei spørsmåla det moderne og urbane mennesket stiller.

At Bibelen er Guds openberringsord er framheva og vektlagt på bedehuset og i konservativ teologi generelt. Bibeltruskar er ei sjølvsgd sak i våre samanhengar. Likevel gav konferansen meg ein ny dimensjon til dette temaet.

Bibelen kan gi sanne og rette svar på mange spørsmål det moderne mennesket stiller. Det er viktig at forkynnarar brukar Bibelen med ei slik overtyding. Forkynnaren må la tilhøyrarane få del i denne overtydinga og tillita til Bibelen. Men ei slik tillit vert først realisert hos den enkelte når ordet vert forkynt på ein slik måte at det vert relevant for utfordringane i kvardagen. Når ordet vert forkynt slik at det vert erfart som relevant og samstundes truverdige, vert det skapt *reell* og *konkret* tillit til Bibelens ord. Forkynninga må altså vere relevant for det moderne mennesket, og invitere menneske til å setje budskapet ut i praksis – så ein finn gode løysingar på dei utfordringane ein står overfor.

Skal dette skje, må forkynninga vere livsnær og Bibelens ord verte brukt konkret og direkte inn i dagleglivet til folk. Ordet må verte forkynt så konkret og forståeleg at det kan hjelpe den enkelte til ei positiv løysing i den aktuelle situasjonen. Her ligg ei stor utfordring for forkynnarar.

Bibeltruskap er eit viktig tema i bedehusmiljø og i konservativ teologi. Det er heilt avgjerande for sann evangelisering og misjon. Det kan derfor ikkje understreka sterk nok i kristen samanheng. Men kanskje har uttrykket bibeltruskap vorte brukt meir som ein «etikett» – ein påklistra merkelapp, meir enn som ei indre overtiding skapt av Bibelen sjølv, som får konkret innverknad på dagleglivet?

Lukkast ein med å forkynne livsnært og forståeleg slik at bibelordet *overtyder* og vert *brukt i kvardagen*, vil det skape reell bibeltruskap. Då vil den reelle respekten for Guds ord auke rundt om i forsamlingane.

For den kristne forsamlinga er det ikkje nok at bibeltruskap vert fasthalde som eit teoretisk stadpunkt. Bibeltruskapen vert reell og får verdi først når den vert konkretisert og praktisert i kristenlivet. Det er ikkje nok at bibeltruskapen vert proklamert som ein etikett. Bodskaen må forkynnast på ein slik måte at bibelordet vert omsett til eit praktisk kristenliv.

Her trur eg forkynninga vår kan fornyast og forbetrast mykje. Kanskje kan vi lære noko ved å sjå til andre evangeliske konfesjonar og teologiske retningar. Reformert teologi har ofte eit sterkare fokus på det kristne livet; ein forventar derfor at forkynninga skal gi svar på aktuelle spørsmål i kvardagen.

Punkt 2:

Stor vekt på å identifisere og trenge inn i aktuelle og konkrete problemstillingar i samfunnet.

Som sagt vart det lagt stor vekt på å vere konkret i forkynninga og prøve å gi svar utifrå Bibelen på aktuelle problemstillingar som folk strevar med i dag. Dette er først mulig når vi kjenner kontekstene som det moderne mennesket lever i, og spørsmåla det strever med.

Eit av dei mest sentrale orda i kristendomen er synd. Dette er også, på ulike måtar, eit høgst sentralt tema i livet til det moderne menneske. Forkynninga må derfor ikkje tone ned dette temaet, men løfte det opp og snakke sant om det. Spørsmålet er korleis dette skal gjerast.

Synd som både noko ein sjølv har gjort gale, og gale som er blitt gjort mot ein, er noko alle har opplevd. Men synda vert kanskje ikkje forstått som brot mot Guds heilage lov og vilje, som fører skuld og død og dom med seg. Synd er reell først og fremst som ei oppleving og erfaring i det daglege livet. Ho fører sorg og vanskar inn i livet og er opplevd som ei destruktiv kraft som øydelegg kvardagen til folk.

Ein kjend teolog frå England og ein markert evangelikal forkynnar i mange år, Michel Green, heldt foredrag over «How can we preach sin in today's culture.» Han stilte seg opp framfor forsamlinga med beina breitt frå kvarandre som ein illustrasjon. «Vi må ha eitt bein planta i Bibelen sin bodskap og det andre beinet planta i kultur og folkeliv slik det er i dag. Begge sidene må vi kjenne godt og forstå om vi skal lykkast med forkynninga vår. Vi må lytte til begge sidene og ta begge sidene fullt og heilt på alvor.» Han auste av sin omfattande kunnskap og hadde stor innsikt i korleis dette kan gjerast i forkynninga. Konkret forkynning til konkrete utfordringar som det moderne mennesket står midt oppe i, var ein gjennomgangstone i foredraget hans og under heile konferansen. Den evangeliske bevegelsen må med stort frimod løfte fram Bibelen som Guds autoritative ord som kan gi svar på mange av dei spørsmåla og utfordringar det moderne menneske står overfor.

Punkt 3:

Stor vekt på å finne fram til måtar å kommunisere den bibelske bodskapen på slik at ein når fram til menneska av i dag.

Konferansen var oppteken av å kommunisere Bibelens bodskap i alle lag av samfunnet, og å ta i bruk moderne hjelpemiddel som film og media. Også i generell samfunnsdebatt og politikk, eller på universitet og i vitenskapleg arbeid kan Bibelens ord brukast og prøvast og på den måten vere med på å prege utviklinga.

Det råde ei klar overtyding i konferansen om at Guds ord i realiteten er sterkt etterspurt, men at dette av ulike årsaker er underkommunisert i det vestlege samfunnet. Når det gjeld forkynninga, vart det særleg lagt vekt på å aktualisere Bibelens ord i møte med det moderne mennesket for på den måten å gi klare og løysingsorienterte svar på utfordringane det står overfor.

Synd er den store utfordringa for mennesket, seier Bibelen. Det gjeld også for det moderne mennesket i Europa i dag, poengterte Michel Green. Eitkvart menneske er på ein eller annan måte kjende med fylgjene av synd, det gjeld direkte frå sitt eige liv, eller frå samfunnslivet. Bibelen omtalar og karakteriserer synda på mange måtar – som slaveri, sjukdom, fiendskap overfor Gud eller som skuld. Det er dette siste som er kjernen i all synd. Hovudproblemet for menneska er at synda gjer oss skuldige innfor Gud. Korleis vi skal kommunisere dette er ei stor utfordring.

Dei fleste moderne menneske identifiserer ikkje synda i livet sitt som eit skuldspørsmål innfor Gud. Ho er for folk flest ikkje opplevd som ei eksistensiell krise i form av skuld innfor ein allmechtig Gud. Her har konteksta endra seg mykje i Noreg dei siste 50 åra.

Derimot opplever mange syndas fylgjer og konsekvensar i livet sitt. Synda er opplevd som ein realitet, og nettopp *der* står kampene for mange. Temaet synd er altså liksom tidlegare sentralt i menneskelivet. Og framleis, som Bibelen poengterer, er hovudproblemet at mennesket er *skuldig* innfor Gud.

Konferansen gav eit bestemt inntrykk av at dette var det underliggjande og heilt sentrale problemet for mennesket i dag. Samstundes var ein oppteken av å nærme seg temaet ved å ta ein «omveg» om den «opplevde verkelegheita» og dei mange situasjonane som gjev menneske nærkontakt med synda i livet sitt. Utfordringa for forkynnaren er å tale på ein slik måte at synda vert gjenkjend av folk. For mange er synda godt kjend i livet, og er opplevd som noko som skaper avstand til menneske og Gud, som tomheit og utilfredsheit, manglande meining i livet og søking inn i materialismen, ei kjensle av moralsk skuld, slaveri under lyster, m.m. Desse tinga må ein setje ord på og omtale som synd, slik at synda vert kjend og identifisert i livet til folk. I møte med synda har så evangeliet svar å gi.

I vår forkynnartradisjon har vi kanskje lagt størst vekt på å presentere synda som skuld. Dette er bibelsk rett og sant, og heilt sentralt, og for mange bibellesarar lett å kjenne seg att i. Men for den som er mindre kjend i Bibelen og truslæra, er denne gjenkjenninga ikkje like opplagd. I dag er det kanskje nødvendig å gå vegen om dei mange opplevingane synda er opphav til, for at folk skal kunne identifisere henne som det store eksistensielle problemet i livet. Forkynninga må altså gå vegen om denne «opplevde verkelegheita,» for så deretter å føre mennesket inn for den heilage Gud og hans ukrenkjelege lov. Dette siste er målet som ein aldri må miste or syne. Då vil truleg også erfaringa av skuld dukke opp hos tilhøyrarane, og ein vil i neste omgang ha høve til å kome inn på det som er kjernen i kristendomen: Guds forsoning gitt oss i Kristus Jesus, slik Paulus uttrykkjer det i Rom 3,25 og 1. Kor 2,2.

Her trur eg vi står i ein god tradisjon i NLM. Organisasjonen har vore kjend for å ha hatt forkynnarar som har vore konkrete i si forkynning, og som har gjeve klare svar på dei utfordringane folk levde i. Dei levde nær folket i dagleglivet og dei kunne derfor møte folk med ei forkynning som gjorde at dei kjende seg igjen og fekk svar på spørsmåla sine. Siktepunktet til dei gamle forkynnarane var å møte menneska i den kvardagen dei levde, og tale ord

som kunne få betydning for det som «brann» i liva deira. Dei var livsnære og gav positive løysingar utifrå Bibelen på dei spørsmål folk hadde. Dei hadde både tillit til Ordet, innsikt i kvardagsproblema til folk, og evne til å formidle på ein forståeleg måte. Ei slik forkynning er mulig også i dag.

Likevel har eg, trass vår gode forkynnartradisjon, eit bestemt inntrykk av at forkynninga i ein del andre evangelikale kretsar er dristigare enn det den jamne luthersk forkynninga i dag er. Mange av foredragshaldarane hadde reformert kyrkjeleg og teologisk bakgrunn. Dei gav uttrykk for ei sterk tillit til at Bibelen var den kjelda som viser oss Guds vilje og veg i dei mange spørsmål og prioriteringar som møter ein i kvardagen, og at dette i neste omgang kan føre tilhøyraren inn på dei sentrale spørsmåla i trua. Denne typen forkynning kjende eg igjen frå møte med reformert teologi frå tida som misjonær i Bolivia. Omvending og eit nytt liv i etterfølging har ofte kome som resultat.

Det siste eg vil nemne under dette punktet, er *reaksjonane som forkynninga kan skape* i livet til det moderne mennesket. Eg har stilt meg dette spørsmålet: Kva slags reaksjonar får vi i dag frå det moderne mennesket? Dette er eit heilt avgjerande punkt for forkynnaren. Etter mitt syn er det i det lange løp ikkje mulig å oppretthalde ei levande forkynning som einvegskommunikasjon. Ein eller annan reaksjon og tilbakemelding er nødvendig om forkynninga skal kunne oppretthaldast i ei kyrkje eller ein organisasjon. Dersom ein ikkje får respons, vil ein anten «gå tom» og gi opp, eller så «går ein seg vill.» Ingen reaksjon eller tilbakemelding vil til slutt vere med på å endre forkynnartenesta.

Reaksjonar er det ikkje mangel på når det blir vekking. Forkynnaren opplever i slike situasjonar klare tilbakemeldingar på forkynninga si. No opplever vi mindre vekking, og reaksjonar er derfor vanskelegare å registrere. Det er mindre respons på forkynninga i form av omvending og nytt liv. Dette slit både på forkynnaren og på fellesskapet.

Er ikkje dette ein grunn til å revurdere forkynninga vår? Eg tenkjer då ikkje på innhaldet i henne, men på applikasjonane av ordet og på kommunikasjonsformene våre. Frå misjonærenesta er kulturforståing og kontekstualisering viktige tema for å nå inn til folk. Det gjeld å kjenne og å finne dei rette innfallsvinklane for å «nå inn» med den bibelske budskapen. Det gjeld å gjere forkynninga forståeleg og aktuell for kvardagssituasjonane som folk er oppe i, for så å la Bibelens budskap lyde inn i liva deira.

Eg spør meg sjølv om eg er like oppteken av dette i mi forkynnarteneste i Noreg? Kanskje kunne vi i forkynninga hjelpe kvarande med dette, det kunne til dømes skje gjennom tekstverkstadar der ein samlast med kollegaer for å

arbeide med preikeførebuing. Eg trur at mange forkynnarar og misjonærar sit inne med mange erfaringar på dette området – som kan delast med fleire. Innsyn kan òg vere ein stad å ta opp slike tema.

Eg har oppsummert inntrykka og reflektert litt over det eg fekk med meg frå konferansen i Budapest i 2011. Den store utfordringa er å bevare eit bibelsk sant og rett innhald, og å makte å formidle det i forkynninga. For mi eiga teneste som forkynnar var konferansen til nytte og til stor inspirasjon. Bibelens ord er sanningar som det moderne og urbane mennesket er på leiting etter. Av ulike grunnar er dette underkommunisert i vår tid. Med stort frimod skal vi derfor bruke Bibelens ord og søkje å kommunisere det inn i vår eiga tid.

Kontekstualisering – praktisk talt

Arne Redse

Professor i misjonsvitenskap, FiH

Innleiing

Guds openberring for oss menneske vart inkarnert ved Kristi kome og verksemd, og tekstene om openberringa vart særskilt skrivne for dei første adressatane. Dette innebar at budskapet i eit kvart skrift i Bibelen vart det vi kan kalle *kontekstualisert* for dei tilhøyrarane som den først var adressert til. På same måten bør den kristne budskapet til alle tider og alle stader *kontekstualiserast* for dei den vert formidla til.

I denne artikkelen vil eg presentere ein metode for kontekstualisering av den kristne budskapet til kontekster der den ikkje før er forkynt. Spesielt i misjons-samanheng er det høgst aktuelt å kunne meistre visse praktiske grep for ei god kontekstualisering.

Kjelda til det eg presenterer i det følgjande, er del 2 i mi doktoravhandling, «*By Grace Alone*» in *Contexts of «Self-Cultivation»: An Attempt at Contextualizing the Lutheran Doctrine of Justification to Chinese Contexts as Influenced by New Confucianism* (Stavanger: MHS-Forlaget, 2006), side 38-91. Det er dei konkrete og praktiske elementa av denne metoden eg vil presentere i denne artikkelen (side 78-91 i avhandlinga). For den som måtte vere ute etter meir grunnleggande vitskapsteoretisk stoff om kontekstualiseringsproblematikken, viser eg til side 38-78 i del 2 i doktoravhandlinga.

Ein bibeltru kontekstualiseringsmodell

La meg først kort nemne Stephen B. Bevans si bok *Models of Contextual Theology, Revised and Expanded Edition*.¹ Bevans klassifiserer dei forskjellige metodane eller modellane som kontekstualiseringsteologar har presentert og arbeider etter, i seks typar: *the countercultural model, the translation model,*

---

¹ New York: Orbis Books, 2002.

the anthropological model, the praxis model, the synthetic model og the transcendental model. Dei to første omtalar han som «text-based» – dei opererer med Skrifta som normativ. Dei fire siste reknar han som «context-based» – det vil seie at i møtet med Skrifta får konteksta det siste ordet. Dei mest brukte metodane er i følgje Bevans å plassere innan «the translation model.» Metoden eg nyttar i doktoravhandlinga mi, er etter Bevans sin klassifikasjon å plassere innan denne modellen. Bevans har sjølv plassert metoden eg brukar, innan denne kategorien.² Metoden eg nyttar i denne artikkelen, er altså å finne innanfor gruppa av dei mest brukte. Eit vesentleg vilkår for meg er at denne modellen er «text-based.» Den gjev rom for Bibelen som avgjerande norm.

Det er viktig å få med at trass i namnet framstiller ikkje Bevans «the translation model» som metodar prega av einvegskommunikasjon. Modellen inkluderer at det på fleire måtar må dreie seg om dialog mellom formidlar og kontekst.

Ein definisjon av kontekstualisering

I metoden eg presenterer og nyttar i doktoravhandlinga mi, er kontekstualisering oppsummerande definert ved følgjande tre punkt:

* Kontekstualisering av den kristne bodskapen er forsøk på å formidle den bodskapen som den treeinige Gud har openberra for oss i ord og gjerning, slik denne er gjengjeven i Bibelen og meir eksplisitt utfalda i Bibelen si verknadshistorie (vedkjenningshistoria).

* Formidlinga må vere tru mot bodskapen sine forståingsrammer (dei mest sentrale er skapings- og frelseshistoria, Kristus som Skrifta sitt sentrum, og lov-evangelium-dialektikken), og tru mot bodskapen sitt saklege innhald (kva vert faktisk sagt i tekstene?) og tru mot bodskapen si sentrale målsetjing som er å *skape tru på Gud og gjenføde til eit kristent liv og slik meddele Guds frelse.*

* Ei slik formidling må inkludere at ein framhevar bodskapen si evne til å kunne opplevast som meiningsfull for mottakarane i deira respektive kulturelle og eksistensielle kontekster, og bodskapen si evne til å kunne bevege mottakarane i den retning dei bibelske boda og lovnadane (lov og evangelium) peikar – altså i retning av kristen ei tru og eit kristent liv.

² Denne plasseringa er å finne i ei ikkje-publisert vurdering Bevans har gjeve meg av doktoravhandlinga.

Som ein grunnleggande føresetnad for ei bibeltru kontekstualisering legg vi til grunn det synet at Gud i Bibelen er Herre over all tid og alt rom, alt er underordna han, også ein kvar kulturkontekst. Kristendommen meiner å representere den overordna forståing av verda og tilværet slik Gud har openberra den for oss. Kristendommen er altså universalistisk. Og sanninga om røyndommen forstår ein som éi, den er eintydig.

Tre hovudsaker som kontekstualisering må dreie seg om

Meir konkret bør ein metode for kontekstualisering dreie seg om i alle fall følgjande moment:

I Ei kontekstsensitiv forståing av budskapet

Ein grunnleggande føresetnad for ei slik bibeltru kontekstualisering må vere at vi tileignar oss ei historisk og dermed kontekstsensitiv forståing av budskapet. Korleis var det meininga at budskapet i dei bibelske skriftene skulle forståast i dei første kontekstene den var tala eller skriven for? Det deier seg om det vi vil kalle historisk lesing av tekstane. Vidare spør vi korleis den same budskapet er blitt utfalda gjennom dogmehistoria som er budskapet si verknadshistorie opp til vår tid. Det dreier seg om at vi utvidar vår forståingshorisont slik at den i best mogeleg grad inkluderer både dei bibelske og dei seinare teologi-historiske rammene for forståinga av budskapet.

II Studere og inkludere målkonteksten sin forståingshorisont

Eit avgjerande vilkår for adekvat kontekstualisering er at formidlaren (misjonæren/ forkynnaren/ læraren) utvidar forståingshorisonten sin slik at den inkluderer ikkje berre Bibelens og eins eigen kulturkrets og historie (frå Bibelen til i dag), men også målkonteksten sin forståingshorisont. Til dette formålet vil vi ha god nytte av ein modell for analyse av kulturkontekster – for analysen av den aktuelle målkonteksten. Her er ikkje rom for nærare presentasjon av ein slik modell. Men eg viser til ein modell eg har presentert i andre samanhengar.³ Det er viktig å merke seg at ein kvar religion vil vere inkludert i det vide kulturomgrepet som eg opererer med i modellen det er vist til.

---

³ Jf. for eksempel analysemodellen i Arne Redse, *Mennesket i Guds verden* (Oslo: Lunde Forlag, 2007), 22, eller ei meir utbygd utgåve av denne i Arne Redse, «Utkast til ein modell for kulturanalyse,» i *Budskap*, 2007, 112-128. Modellen bygg ikkje minst på David J. Hesselgrave, Paul Hiebert, Ninian Smart (sju dimensjonar) og Per Magne Aadnanes (tre livssynselement).

III Den konkrete framgangsmåten når tekst og kontekst ligg føre

Det tredje momentet vil så vere å utforme ein adekvat *metode* eller *framgangsmåte* for korleis vil kan formidle og relatere budskapen (forstått ut frå sin historiske kontekst) til den aktuelle målkonteksten vi har tileigna oss innsikt i og vil misjonere for. Korleis kan vi konkret kontekstualisere den kristne budskapen innan den analyserte kulturkonteksten. Eg vil meine at dette arbeidet bør kunne inndelast i fire steg, som rett nok heng nøye saman, men som likevel bør kunne reknast som fire separate trinn i prosessen.⁴

1 Språkarbeid

Det mest grunnleggande arbeidet ved kontekstualisering av den kristne budskapen til nye stader og kulturar der den ikkje har vore forkynt før, er å gjere budskapen tilgjengeleg på det lokale språket i språkformer som best mogeleg dekkjer budskapens meiningsinnhald.

Det vil dreie seg om eit nitidig språkarbeid der ein må kartlegge tilfanget av høvelege lokale språklege komponentar så som ord, uttrykk, ordtak, metaforar, poesi, myter og forteljingar som kan brukast for å uttrykke best mogeleg budskapens meiningsinnhald. Det er spesielt viktig å finne fram til høvelege ord og uttrykk for dei spesifikt kristne omgrepa (som for eksempel *treeinig, einboren, himmelen, frelse, nåde, soning, rettferdiggjering, gjenfødning, heilaggjering, tru, kjærleik, ande, sjel, og ikkje minst Gud*) – ord som kan innhaldsbestemast slik at dei best mogeleg dekkjer dei same semantiske felt som dei tilsvarande bibelske orda, og dermed kan referere greitt og forståeleg til dei bibelske omgrepa. Såleis vil ein kunne utvikle eit omgrepsapparat for formidlinga av den kristne læra innan det aktuelle språket. Når det dreier seg om språk som i grammatikk og omgrepstilfang skil seg markant frå den bibelske språkverda, er dette inga enkel sak.

Av og til må vi konstruere nye ord, gjerne som samansette ord, eller vi translittererer bibelske ord. I våre vestlege såkalla kristne kulturar må vi stadig revurdere lenge brukte ord og uttrykksmåtar mot nye alternativ. Oftast er det vel mest naturleg å gjenopplive dei gamle orda, i alle fall i den grad dei er nytta i bibelomsetjingane våre, og ikkje så fort skifte dei ut med nyare ord. Eit eksempel på eit utskifta ord er «rettferdiggjere» – som er skifta ut med «erklære rettferdig.» «Fader vår» er også no i siste bibelomsetjinga frå Bibelselskapet skifta ut med «Vår Far.»

---

⁴ Jf pkt. 2.3.3.2 i mi doktoravhandling, «*Grace Alone* in Contexts of «*Self-Cultivation*» (Stavanger: MHS-forlaget, 2006), 78-91.

2 Bruer/ tilknytingspunkt

Vidare vil kontekstualisering dreie seg om å kartlegge og analysere læremessige tilknytingspunkt for budskapet og vurdere korleis desse kan nyttast best mogeleg som bruer inn til tilhøyrarane utan at sjølve openberringsbudskapet vert endra. Kristendommen presenterer seg som kommuniserbar på alle slags språk. Den gjev rom for eit mangfald av kulturformer og kulturelement. Kulturane sine tankar, tenkjemåtar, uttrykksformer og mest av alt dei lokale språka vil derfor kunne fungere som bruer og kontaktpunkt for formidlinga av den kristne budskapet og dermed hindre at budskapet artar seg som heilt framand. Vi spør spesielt etter likskapstrekk og parallellar mellom konteksten og kristendommen.

Alle kontekstar byr fram element av naturleg openbering som kan stadfestast og utnyttast som kontaktpunkt. Det vil spesielt dreie seg om skapartrua, skaparordningane og moralen. Ingen kontekst er slik at den totalt må avskrivast, men alle kontekstar treng nytolking og omforming i lys av den kristne røyndomsforståinga. Det er avgjerande viktig for tilliten til misjon og misjonærar at det som er ære verdt og kan takast vare på i den lokale samanhengen vert verdsett og framheva. Det gjeld ikkje minst det lokale språket. Det at misjonærar lærer seg det lokale språket, og ikkje så sjeldan har vore dei som har gjeve språket ei første skriftleg form, og omset budskapet og etter kvart heile Bibelen til lokalspråket, dette har vore avgjerande for inngangen, for å bli lytta til og bli vist tillit. Det er lettare å akseptere at det er mykje av gamal kultur og tru som må avvisast når det samstundes er mykje som vert verdsett.

Når det gjeld evangeliet, finst det knapt substansielle kontaktpunkt. Likevel må korsets dårskap forkynnast. Det finst ei sann anfeking ved korset vi ikkje kan unngå – forarginga over at Gud vart menneske og tok ansvaret for verda si synd. Forkynninga av evangeliet vil aldri bli politisk korrekt. Vi finn likevel ei rekkje allmennmenneskelege behov og meir formelle likskapstrekk å knytte evangeliet til.

3 Barrierar/konfrontasjonspunkt

Ingen kontekst er slik at den totalt må avskrivast. Alle kontekster representerer likevel ei lang rekkje element som må kritiserast og avvisast sett frå ein kristen synsstad. Det er avgjerande viktig å kartlegge element i konteksten som ikkje lar seg akseptere frå ein kristen synsstad. Slike element fungerer som barrierar overfor den kristne budskapet. Enkelte slike element kan la seg omforme innhaldsmessig slik at dei lar seg bruke. Andre er det greiast å

avvise utan forsøk på transformering. Dei tyngste barrierane finn vi vanlegvis innanfor dei minst synlege elementa i konteksten – som for eksempel i ei panteistisk gudsforståing eller ei relativistisk erkjenningforståing.

Meir spesifikt bør vi vurdere følgjande strategiar for takling av læremessige barrierar:

(1) *Avdekke eventuelle indre spenningar og motsetningar innan konteksten:* I forhold til postmodernistisk tenking vil det ikkje minst vere aktuelt å *imøtegå den postmoderne relativismen* – å avdekkje den som sjølvmotseiande og manipulerande.

(2) *Stille spørsmål og utfordre på bakgrunn av tankar vi kan rekne som allmenn openberring (allmenne erfaringar som sanningsindikatorar):* Det kan mellom anna dreie seg om respekten for menneskeverdet, familien som grunnleggande struktur, tankar som ein skapargud og ein moralsk orden i tilværet.

(3) *Stille spørsmål og utfordre ut frå Bibelen:* Så seier Bibelen – verdens mest omsette, trykte og leste bok. Er dette ein tanke som kan tenkast? Er dette noko du kan feste tiltru til? Vekkjer det tillit hos deg? Vågar du å la denne boka og budskapet den har, utfordre deg? Det dreier seg om trua på Andens kraft i funksjon når Ordet vert forkynt uansett kva kontekst det måtte dreie seg om.

(4) *I siste omgang vil ein ikkje kunne unngå å direkte konfrontere synspunkt i konteksten som ikkje kan sameinast med den kristne læra.* Av og til kan angrep vere det beste forsvar, det gjeld å sanse om situasjonen tilseier at eit angrep vil fungere.

Ikkje minst i dei to siste punkta dreier det seg om å stole på Den Heilage Andes verkekraft i Ordet, til overtyding om synd, dom, frelse og nytt liv ved trua på Kristus.

4 Nye innsikter og nyansar i den kristne budskapet vert ekspliserte.

Den bibelske budskapet inneheld implisitt eit vell av nyansar som vil kunne ekspliserast og utfaldast i aukande grad i møte med nye kontekstar. Det dreier seg om det vi kan omtale som ein hermeneutisk spiral. Kristendommen representerer ei heilskapsforståing av tilværet. Av dette følgjer at til meir av tilværet med sine mange kontekster vi relaterer den til, til meir utvidar vi vår forståingshorisont, og til fleire nyansar av budskapet vert utfalda. Budskapet får nye og fleire kontrastbakgrunnar. Applikasjon av budskapet på nye kontekster vil såleis utvide vår kristne innsikt. Det dreier seg altså her om meir enn ei rein omsetjing av budskapet til ei ny kontekst.

Det dreier seg likevel *ikkje* om oppheving, parkering eller korrigerering av bibelske innsikter. Det dreier seg om nyansering og utdjuping – om å *vekse i nåde og kjennskap til Kristus*, ikkje berre som enkeltkristne, men som kristen teologi og som Guds folk som heilskap. Den kristne budskapet er ein budskap som siktar mot å femne alle kontekster, ulike som dei er. Derfor vil betydningspotensialet i budskapet bli utfalda med ulik vektlegging i dei ulike kontekstane. Og budskapet vil vise seg å kunne utfalde seg med stadig nye nyansar, men ikkje i motsetning til det som allereie er utfalda i truskap mot Bibelen. Det kan også skje at element som vart sterkare vektlagt tidlegare, får ny aktualitet i ein ny kontekst. Kontekstualisering representerer såleis eit potensial for ein vidare eksplisering av implisitte og legitime aspekt og nyansar i den kristne budskapet. Konteksten kan også bidra med nye element av naturleg openberring.

Oppsummering

Så er det dette praktisk kontekstualisering må dreie seg om:

- (1) Omsetjingsarbeid med finsliping av nye ord for dei sentrale kristne omgrepa i eit nytt språk
- (2) Utnytting av tilknytingspunkt som bruer inn til ein ny kultur
- (3) Konfrontering der trusbarrierar dukkar opp
- (4) Utkikk etter innsikter som kontekstualiseringa gjer meir eksplisitte

**FJELLHAUG
INTERNASJONALE HØGSKOLE**

Sinsenveien 15, 0572 OSLO
Telefon: 23232400
Telefax: 23232410
Internett: www.fjellhaug.no
Epost: post@fjellhaug.no

**NORSK LUTHERSK
MISJONSSAMBAND**

Sinsenveien 25, 0572 OSLO
Telefon: 22007200
Telefax: 22007203
Internett: www.nlm.no
Epost: hovedkontoret@nlm.no

INNSYN

FiH Fjellhaug
Internasjonale
Høgskole

INNSYN er et halvårsskrift som utgis av Fjellhaug Internasjonale Høgskole og Norsk Luthersk Misjonssamband. Tidsskriftet skal være et forum for informasjon og meningsutveksling om misjonsstrategiske spørsmål, primært med grunnlag i undersøkelser og erfaringer fra arbeidet på NLMs misjonsfelter. Innsyn vil også orientere om aktuell misjonslitteratur og viktige misjonskonferanser.

Et redaksjonsutvalg drøfter hvordan man skal skaffe tjenlige bidrag og vurderer stoffet som skal være med i hvert nummer. Artikler og andre bidrag bør være korte. De må gjerne vise til fyldigere materiale, dersom dette er tilgjengelig. Alle artikler skal være signerte med fullt navn. Redaksjonen utfordrer misjonærer og andre til å sende inn artikler eller foreslå tema som bør tas opp.

Artikler og meldinger til redaksjonen kan sendes til INNSYN, Fjellhaug Internasjonale Høgskole eller til redaktøren, Arne Redse, epost: aredse@fjellhaug.no

Fjellhaug Internasjonale Høgskole gir utdanning i musikk, kristendom, teologi og misjon. Utdannelsen har et dobbelt sikte: Menighetsbyggende arbeid ute på misjonsfeltene og ulike former for arbeid i Norge der kompetanse innen kristendom er tjenlig.

Norsk Luthersk Misjonssamband er en luthersk misjonsorganisasjon som sender misjonærer til en rekke land i Asia, Afrika og Latin-Amerika.